

วิสุทธิมคฺคสุส นาม
ปกรณวิเสสสุส
ทุติโย ภาโค

(เอกาทสโม สมาธินิทฺเทโส)

ข้อสอบข้ออมเขียน
วิชากลับ ป.ธ. ๙
วัดพระธรรมกาย

คู่มือการใช้

ข้อสอบซ่อมเขียน

๑ เตรียมสมุด ปากกา เลือกรูปที่ชอบ ๑ รูป

๒ ก่อนเขียนให้อ่านข้อสอบให้จบ ๑ รอบก่อน แล้ววง ๐ หัวตะปู้ไว้ด้วย

เนื่องจากว่า ถ้าเราเขียนทันที เราจะเขียนได้ดีในช่วงต้น ช่วงท้ายจะล้า การที่เราอ่านให้ทั่วก่อน ทำให้เราเห็นภาพรวม กำหนดทำที่ได้ก่อน ที่ยังไม่ได้ ไม่แน่ใจ ก็รอดัดลินใจต่อได้

๓ ในการซ่อมเขียน ควรเขียนอยู่ในเวลา ๑ ช.ม.- ๑.๕ ชั่วโมงครึ่ง ก่อน เขียนไม่จบไม่เป็นไร

เนื่องจากว่า การซ่อมเขียนเน้นคุณภาพ ให้เขียนให้ดีที่สุด ได้น้อยในครั้งแรก (อาจจะ ๓ บรรทัด) เป็นเรื่องธรรมดา พอครั้งที่ ๒ ครั้งที่ ๓ จะเขียนได้มากขึ้นเอง จนครั้งหลังๆ ๑ ช.ม. ก็สามารถเขียนได้ จนจบข้อสอบเอง

๔ เขียนเสร็จ (๑ ช.ม.) ให้ตรวจทันที และถือโอกาสดูเลยไปตรงที่ยังไม่ได้เขียนด้วย

๕ ในการเขียน ครั้งแรก ไม่ต้องทวน แต่ครั้งถัดไป ตรวจเสร็จให้ทวนฉบับเก่าทุกครั้ง

แล้วใส่เครื่องหมายรอบไว้ (IIII) จนฉบับนั้น ครบ ๑๐ รอบแล้วค่อยหยุด

(ไม่ควรหักโหมทำทีเดียว แต่ทำทุกครั้งหลังตรวจ ในวันที่ว่างเขียน ก็เป็นใช้ได้)

เนื่องจากการทวนเป็นสิ่งสำคัญที่สุด ใน ๔ ขั้นตอนของการทำปัญหาบาลี

อันได้แก่ อ่าน เขียน ตรวจ และทวน

การอ่าน ให้อ่านตามถนัด วางตารางอ่าน จะกำหนดหน้า กำหนดวัน กำหนดรอบ ตามถนัด

การเขียน เขียนเท่าที่เขียนได้ ไม่เน้นว่าต้องอ่านมาก่อน เป็นการหัดแต่งไทยไปในตัว

ไม่ต้องเน้นว่าต้องเขียนจบ แต่จะไปชดเชยด้วยการตรวจ และทบทวน

การตรวจ ทำให้เราเห็นข้อด้วย และเห็นความใกล้เคียงในการตีความศัพท์ของเรา ค่อยๆดู ก็ให้เห็นทุกอย่าง เป็นการทบทวนหลักทั้งหมดเป็นอัตโนมัติ

การทวน เนื่องจากการเขียนและตรวจมาทุกฉบับ ล้วนใช้เวลาเยอะ และยังไม่ทันได้ใช้ ก็ลืมเสียแล้ว ตราบเท่าที่เรายังทำภารกิจคือการสอบยังไม่เสร็จ เป็นความจำเป็นที่เราต้องทบทวน แต่จะทวนทั้งหมดมันย้อมไม่ทัน เราจึงเลือกทวนฉบับที่เขียนก่อน ถ้าตรงในห้องสอบ ก็เป็นอุปการะมาก แม้ไม่ตรงก็ยังมีคามมั่นใจ เพราะจะไม่รู้สึกคลังศัพท์ไม่มี หรือมีน้อย จนขาดความมั่นใจ

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ โดยอาสยะ เป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิกุศลโดยอาสยะพึงเห็นลงอย่างนี้ว่า "ก็แลอาหารที่ได้บริโภคเข้าไปแล้วอย่างนี้ เมื่อกำลังเข้าไปข้างใน เพราะเหตุที่ในอาสยะ ๔ คือ ปิตตาสยะ เสมทาสยะ ปุพพาสยะ โลหิตาสยะ อาสยะอย่างใดอย่างหนึ่งย่อมมีเป็นแท้ แม้แก่พระพุทธรเจ้าและพระปัจเจกพุทธรเจ้า แม้แก่พระเจ้าจักรพรรดิ แต่สำหรับพวกคนมีปัญญาอ่อน อาสยะมีทั้ง ๔ อย่าง เพราะเหตุนี้ ผู้ใดมีปิตตาสยะยิ่ง ของผู้นั้น ก็เป็นเหมือนประระด้วยยางมะขางขื่น ๆ น่าเกลียดยิ่งนัก ผู้ใดมีเสมทาสยะยิ่ง ของผู้นั้น ก็เป็นเหมือนประระด้วยน้ำในแดงหนู ผู้ใดมีปุพพาสยะยิ่ง ของผู้นั้นก็เป็นเหมือนประระด้วยเบรียงเนา ผู้ใดมีโลหิตาสยะยิ่ง ของผู้นั้นก็เป็นเหมือนประระด้วยน้ำย้อม น่าเกลียดยิ่งนัก" ๑

โดยที่พัก เป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิกุศลโดยที่พักพึงเห็นลงอย่างนี้ว่า "อาหารอันกลืนเข้าไปที่เนื่องด้วยอาสยะ ๔ อย่างใดอย่างหนึ่งแล้วนั้น เข้าไปภายในท้องแล้วจะได้ไปพักอยู่ในภักษาณะทำด้วยทองคำก็ได้ ไปพักอยู่ในภักษาณะมีภักษาณะประดับแก้วมณีหรือภักษาณะทำด้วยเงินเป็นต้น ก็หากก็ได้ แต่ว่าถ้าคนอายุ ๑๐ ขวบกลืนลงไป ก็พักอยู่ในโอกาสที่เป็นเช่นหลุมคู่อันไม่ได้ล้างมา ๑๐ ปี ถ้าคนอายุ ๒๐-๓๐-๔๐-๕๐-๖๐-๗๐-๘๐-๙๐ ปีกลืนลงไป (มัน) ก็ (ไป) พักอยู่ในโอกาสที่เป็นเช่นหลุมคู่อันไม่ได้ล้างมา ๒๐-๓๐-๔๐-๕๐-๖๐-๗๐-๘๐-๙๐ ปี ถ้าคนอายุ ๑๐๐ ปีกลืนลงไปก็พักอยู่ในโอกาสที่เป็นเช่นหลุมคู่อันไม่ได้ล้างมา ๑๐๐ ปี" ๑

โดยยังไม่ย่อย เป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิกุศล โดยยังไม่ย่อย พึงเห็นลงอย่างนี้ว่า "ก็แลอาหารนั้นนั้น ที่เข้าไปพักอยู่ในโอกาสอย่างนั้นแล้ว ยังไม่ย่อยเพียงใด ที่กลืนลงไปในวันนั้นบ้าง ในวันวานบ้าง ในวันก่อนนั้นบ้าง ทั้งหมดด้วยกัน อันผ้าเสมหะปิดคลุมไว้ ก่อเป็นฟองเป็นต่อมขึ้น อันเกิดซึ่งความเป็นของน่าเกลียดอย่างตั้งอยู่ในที่มีประการดังกล่าวแล้วนั้นแหละอันเป็นที่มืดมืด ตลบไปด้วยกลิ่นอายอับด้วยกลิ่นซากสัตว์ต่าง ๆ มีกลิ่นเหม็นน่าเกลียดดักอยู่เพียงนั้น เปรียบประดุจของไม่สะอาดต่าง ๆ เช่นหญ้า ใบไม้ เสื่อขาด ๆ และซากงู ซากสุนัข ซากคน ที่ตกอยู่ในหลุม ข้างช่องเข้าหมู่บ้านพวกจันทาลอันถูกเมฆนอกกาลในหน้าร้อนตรกรดแล้ว ถูกแดดแผดเผา ก็ก่อเป็นฟองเป็นต่อมอยู่จะนั้น" ๑

๑ กถ์ อาสยโต ฯ เอวํ ปริโภคํ อุปคโต จ ปเนส อนโต ปวิสमानุ ยสุมา พุทฺธปัจเจก-
พุทฺธานมปิ รมโณปิ จกฺกตตฺติสฺส ปิตตเสมฺหปฺพุพฺโผลิทาสเยสุ จตุสุ อญฺญตโร อาสโย โหติเยว
มนุทปณฺณานํ ปน จตฺตารोปิ อาสยา โหนฺติ ตสฺมา ยสุส ปิตตาสโย อธิโก โหติ ตสฺส พุทฺธ-
มชฺชเตลมกฺขิโต วย ปรมเชฺคฺจุโณ โหติ ยสุส เสมฺหาสโย อธิโก โหติ ตสฺส นาคพลปณฺณรสมกฺขิโต
วย ยสุส ปุพฺพาสโย อธิโก โหติ ตสฺส ปุตฺติตกมกฺขิโต วย ยสุส โลหิตาสโย อธิโก โหติ ตสฺส
รชนมกฺขิโต วย ปรมเชฺคฺจุโณ โหตีติ เอวํ อาสยโต ปฏิกฺกุลตา ปจฺจเวกฺขิตพฺพา ฯ

กถ์ นิธานโต ฯ โส อิมesu จตุสุ อาสเยสุ อญฺญตเรน อาสเยน มกฺขิโต อนโตอุทฺรํ
ปวิสิตฺวา เนว สุวณฺณนาชเน น มณฺริชตาทิกาชเนสุ นิธานํ คจฺจติ สเจ ปน ทสฺวสฺสิเกน
อชฺโฆทรียติ ทสฺวสฺสานิ อโธตฺวจฺจกุปฺสทิสเ โอกาเส ปติฏฺฐหฺติ สเจ วิสตีจจตฺตาลีสฺสปณฺณาส-
สฏฺฐิสฺสตฺตติอสีตินุตฺติวสฺสิเกน สเจ วสฺสสตีเกน อชฺโฆทรียติ วสฺสสตี อโธตฺวจฺจกุปฺสทิสเ โอกาเส
ปติฏฺฐหฺตีติ เอวํ นิธานโต ปฏิกฺกุลตา ปจฺจเวกฺขิตพฺพา ฯ

กถ์ อปริปกโต ฯ โส ปนายมาหาโร เอวฺรฺเย โอกาเส นิธานมฺุคโต ยาว อปริปกโก
โหติ ตาว ตสฺมีเยว ยถาวุตฺตปฺปกारे ปรมนุชการตฺมิเส นานากุณฺปนคฺนฺวาลิตปวณฺวิจฺริเต อติพุคฺคนุช-
เชฺคฺจุเ ปเทเส ยถา นาม นิทาเส อกาลเมฆเนน อภิภูมฺุหฺติ จณฺฑาลคามทวารอาวาญฺเ ปตฺติทานิ
ติณฺณปณฺณกิลณฺชชฺชทอหิฏฺฐกฺกรมฺุสฺสกุณฺปาทีนํ สุริยาตเปน สนฺตตฺตานิ เณณปฺพุพฺพกาจิตานิ ติฏฺฐนฺติ
เอวเมว ตํทิวสมฺปิ หิโยเยปิ ตโต ปริมทิวเสปิ อชฺโฆทฺฏเ สฟฺเ เอกโต หุตฺวา เสมฺหปฏฺฐ-
ปริเยนทฺโร กายคฺคิสฺสตาปฺกฺกิตฺกฺกนฺสชฺชตเณณปฺพุพฺพกาจิตอ ปรมเชฺคฺจุจฺจวํ อุปคนฺตฺวา ติฏฺฐตีติ
เอวํ อปริปกโต ปฏิกฺกุลตา ปจฺจเวกฺขิตพฺพา ฯ

โดยอาสยะ เป็นอย่างไร ๆ ความปฏิภาณโดยอาสยะพึงเห็นลงอย่างนี้ว่า "ก็แลอาหารที่ได้บริโภคเข้าไปแล้วอย่างนี้ **เมื่อกำลังเข้าไปข้างใน** **เพราะเหตุที่**ในอาสยะ ๔ คือ ปิตตาสยะ เสมหาสยะ ปุพพาสยะ โลหิตาสยะ **อาสยะ**อย่างใดอย่างหนึ่งย่อมมีเป็นแท้ แม้แก่พระพุทธรเจ้าและพระปัจเจกพุทธร แม้แก่พระเจ้าจักรพรรดิ **แต่สำหรับพวกคนมีปัญญาอ่อน** อาสยะมีทั้ง ๔ อย่าง

กถา **อาสยโต** ๆ เอวํ ปริโภคํ อูปคโต จ ปเนส อนโต **ปริสมาโน ยสุมา** พุทธปัจเจกพุทธานมปิ รมญฺปิ จกฺกาวตติสฺส ปิตตเสมฺหปุพฺพลโหิตาสเยสุ จตุสฺส อญฺญตโร **อาสโย** โหติเยว **มฺหุทฺตญฺญานํ** ปน จตฺตารอฺปิ อาสยา โหนติ

เพราะเหตุนั้น ผู้ใดมีปิตตาสยะยิ่ง ของผู้นั้น ก็เป็นเหมือน**ประอด้วยยางมะขางชั้น** ๆ นำเกลียดยิ่งนัก ผู้ใดมีเสมหาสยะยิ่ง ของผู้นั้นก็เป็นเหมือน**ประอด้วยน้ำในแดงหนู** ผู้ใดมีปุพพาสยะยิ่ง ของผู้นั้น ก็เป็นเหมือน**ประอด้วยเปรียงหน้า** ผู้ใดมีโลหิตาสยะยิ่ง ของผู้นั้นก็เป็นเหมือน**ประอด้วยน้ำย้อม** นำเกลียดยิ่งนัก" ๆ

ตสุมา ยสุส ปิตตาสโย **อธิโก** โหติ ตสุส **พหุลมรฺกเตลมกฺขิโต** วีย ปรมเชคฺจุโณ โหติ ยสุส เสมฺหาสโย **อธิโก** โหติ ตสุส **นาคพลปนฺนุณฺนรสมกฺขิโต** วีย ยสุส ปุพฺพาสโย **อธิโก** โหติ ตสุส **ปุตติตฺถกมกฺขิโต** วีย ยสุส โลหิตาสโย **อธิโก** โหติ ตสุส **รชนมกฺขิโต** วีย ปรมเชคฺจุโณ โหตีติ เอวํ อาสยโต ปฏิภาณตา **ปัจเจกเวกฺขิตพฺพา** ๆ

โดยที่ **พัก** เป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิญญาโดยที่พักพึงเห็นลงอย่างนี้ว่า "อาหารอันกลืนเข้าไป **ที่** **เขื่อน** ด้วยอาสยะ ๔ อย่างใดอย่างหนึ่งแล้วนั้น เข้าไปภายในท้องแล้วจะ ได้ ไปพัก อยู่ในภาชนะทำด้วยทองก็หาไม่ได้ ไปพักอยู่ในภาชนะมีภาชนะประดับแก้วมณีหรือภาชนะทำด้วยเงินเป็นต้นก็หาไม่ได้

กถ **นิทานโต** ๑ โส อิเมสุ จตุสุ อาสเยสุ อญญตเรน อาสเยน **มกฺขิตโต** อนโต อุหฺรํ ปวีลิตฺวา เหว สุวณฺณภาชนะ น มณฺริชตาภิภาชนะสุ นิทานํ คจฺจติ

แต่ว่า **ถ้า** **คนอายุ ๑๐** **ขวบ** **กลืน** **ลงไป** ก็พักอยู่ในโอกาสที่เป็นเช่นหลุมคูอันไม่ได้ล้างมา ๑๐ ปี **ถ้า** **คนอายุ ๒๐-๓๐-๔๐-๕๐-๖๐-๗๐-๘๐-๙๐** ปี **กลืน** **ลงไป** ก็พักอยู่ในโอกาสที่เป็นเช่นหลุมคูอันไม่ได้ล้างมา ๒๐-๓๐-๔๐-๕๐-๖๐-๗๐-๘๐-๙๐ ปี **ถ้า** **คนอายุ ๑๐๐** ปี **กลืน** **ลงไป** ก็พักอยู่ในโอกาสที่เป็นเช่นหลุมคูอันไม่ได้ล้างมา ๑๐๐ ปี" ๑

สเจ ปน **ทสฺวสุลิเกน** **อชฺโฆหฺริยติ** ทสฺวสุตานิ **อโรตฺวจฺจฺกุปฺสฺทิสเส** โอกาเส ปติฏฺฐุหฺตติ **สเจ** วิสตีสจตฺตาลีสปญฺญาสสฺสฺฐิลิสตฺตติอสีตินฺวฺติวสุลิเกน **สเจ** **วสุสฺสตีเกน** อชฺโฆหฺริยติ **วสุสฺสตี** อโรตฺวจฺจฺกุปฺสฺทิสเส โอกาเส ปติฏฺฐุหฺตตีติ **เอวํ** **นิทานโต** ปฏิญฺญา **ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพา** ๑

โดยยังไม่ย่อย เป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิกุล โดยยังไม่ย่อย ฟังเห็นลงอย่างนี้ว่า "ก็แลอาหารนั้น **ที่เข้าไปพักอยู่ใน**โอกาสอย่างนั้นแล้ว **ยังไม่ย่อย**เพียงใด **ที่กลืนลงไป**ในวันนั้นบ้าง ในวันวานบ้าง ในวันก่อนนั้นบ้าง **ทั้งหมดด้วยกัน อันผ้าเสมหะปิดคลุมไว้** ก่อเป็นฟองเป็นต่อมขึ้นอันเกิด **แต่ความระอุ**ซึ่งสันดาปแห่งไฟในร่างกายอบเอา ถึงความเป็นของนำเกลียดอย่างยิ่งตั้งอยู่ ในที่มีประการดังกล่าวแล้วนั้นแหละ **อันเป็นที่มืดมิด** **ตกลงไปด้วยกลิ่นอาย**อับด้วยกลิ่นซากสัตว์ต่าง ๆ มีกลิ่นเหม็นนำเกลียดนักอยู่เพียงนั้น **เปรียบประดุจของไม่สะอาดต่าง ๆ เช่นหย้า ไข่ไม้ เสื่อขาด ๆ และซากงูซากสุนัข ซากคน** ที่ตกอยู่ในหลุมข้างช่องเข้าหมู่บ้านพวกจันทาล **อันถูกเมฆนอกกาลในหน้าร้อนตกลงแล้ว** **ถูกแดดแผดเผา**ก็ก่อเป็นฟองเป็นต่อมอยู่จะนั้น" ๑

กถ **อปริปกโต** ๑ โส ปนายมาหาโร เอวรูป โอกาเส **นิธานมุปกโต** ยาว **อปริปกโก โหติ** ดาว ตสมีเยว ยถาวุตตปการเ **ปรมนุทธการติมิเส** นานากุณปนคณฐ- **วาสิตปนวิจิริเต** อติหุคคณฐเชจุจเ ปเทเส **ยถา** นาม **นิทาเช อกาลเมฆเ** **อวิภูฏมฺหิ** **จณฐาลคามทวาราวาณู** ปติตานิ **ติณปนณณกิลยชชณทอหิกุกุกรมณสุสกุณปาทีนิ** **สุริยาตปน** **สนตตตานิ** **เพณปพพูกาจิตานิ** **ติฏฐนฺติ** **เอวเมว** ตํทิวสมปิ หิโยยปิ ตโต **ปริมทิวเสปิ** **อชฺโฆหฺโฏ** **สพฺโพ** **เอกโต** **หุตฺวา** **เสมฺหปฏฺฐลปริโยนฺทโร** กายคคิสนฺตาป- **กุกิตกฺกุณสณฺชาตเพณปพพูกาจิโต** **ปรมเชจุจณวาว** **อุปนฺตฺวา** **ติฏฐตีติ** **เอว** **อปริปกโต** **ปฏิกุลตา** **ปัจจเวกฺขิตพฺพา** ๑

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่ ๒๕๖

๑ โดยย่อยแล้วเป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิกุลโดยย่อยแล้ว พึงเห็นลงอย่างนี้ว่า "อาหารนั้น เมื่อเป็นสิ่งที่ย่อยไปด้วยไปในร่างกาย ในโอกาสนั้นแล้ว ก็ทำได้กลายเป็นของมีค่าเช่นทองและเงินไป ดังแร่ทั้งหลายมีแร่ทองแร่เงินเป็นต้นไม่ แต่มัน ปล่อยฟองและต่อมกลายเป็นกรีสประจุบัคกาสะยะไป เหมือนดินสีเหลืองที่เขาบดที่หินบดแล้วบรรจุเข้าไว้ในกระบอก ฉะนั้น และกลายเป็นมูลตราประจุตวัตติ ไป" ๑

โดยผลเป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิกุลโดยผลพึงเห็นลงอย่างนี้ว่า "ก็อาหารนี้ ที่ย่อยดีเท่านั้น จึงผลิตซากต่าง ๆ มีฝม ขน เล็บ ฟัน เป็นต้นขึ้นได้ ที่ย่อยไม่ดี ก่อโรค ตั้ง ๑๐๐ ชนิดขึ้น เป็นต้นว่า หิดเปื่อย หิดดำ คุดทะราด เรื้อน กลาก หิด ไอ และลงแดง นี้ผลของมัน" ๑

โดยการไหลออก เป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิกุลโดยการไหลออก พึงเห็นลงอย่างนี้ว่า "ก็อาหาร นั้น เมื่อกลืนลงไปเข้าไปช่องเดียว เมื่อไหลออก ไหลออกจากหลายช่อง อย่างเช่นว่า มูลตา จากตา มูลหู จากหู หนึ่ง อาหารนั้น ในคราวกิน กินกับพรรคพวกมากคนก็มี แต่ในคราวไหลออกมันกลายเป็นของ ไม่สะอาด มีอุจจาระปัสสาวะเป็นต้นไปเสียแล้ว ก็ถ่ายออกแต่คนเดียว หนึ่ง ในวันที่หนึ่ง คนกินมันห้าถึง เบิกบานใจ เกิดปิติโสมนัสก็มี ในวันที่สองมันไหลออก คนปิดจมูก เบือนหน้า เกลียต กระดาก หนึ่ง ในวันที่หนึ่งคนยินดี ละเมอ ติดใจ สยบ กลืนมันลงไปก็มี แต่พอวันที่สองเพราะค้างอยู่คืนเดียวก็สิ้นยินดี เกิดเป็นทุกข์ อาย รังเกียจ ถ่ายออกไป ๑

โดยความเปรอะเปื้อนเป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิกุลโดยความเปรอะเปื้อนพึงเห็นลงอย่างนี้ว่า "ก็แลอาหารนั้นแม้ในเวลาบริโภค ก็เปื้อนมือ ริมฝีปาก ลิ้น แลเพดานปาก มือ ริมฝีปาก ลิ้น แลเพดาน ปากนั้นเป็นสิ่งที่ปฏิกุลไปเพราะถูกอาหารนั้นเปื้อนเอา ซึ่งแม้ล้างก็ยังต้องล้างอีกเล่า เพื่อขจัดกลิ่น เมื่อคนบริโภคมันเข้าไปแล้ว ย่อยเป็นฟองฟูขึ้นด้วยไฟในกายอันชานไปทั่วร่างแล้วก็ขึ้นมาเปื้อนฟัน โดยเป็นมูลฟัน เปื้อนสิ่งที่เนื่องด้วยปากเช่นลิ้นและเพดานปาก โดยเป็นเซพิะและเสมหะเป็นต้น เปื้อน ทวารทั้งหลาย มีช่องตา ช่องหู ช่องจมูก และช่องเบื้องล่าง เป็นต้น โดยเป็นมูลตา มูลหู น้ำมูก น้ำมูตร และกรีส เปรียบเหมือนเมื่อข้าวถูกหุงอยู่ สิ่งที่เป็นกากทั้งหลายมีเกลบ รำ และข้าวลืบเป็นต้น ย่อมลอย ขึ้นมาเปื้อนขอบปากหม้อข้าวและฝาละมี ฉะนั้น ซึ่งทวารเหล่านี้ที่มีมันเปื้อนเอาแล้ว แม้ล้างอยู่ทุกวัน ก็ยังเป็นสิ่งไม่สะอาดไม่น่าชอบใจอยู่นั้น ในทวารทั้งหลายไรเล่า เพราะล้างทวารลงอย่างเข้า มือก็เป็นสิ่ง ที่จำต้องล้างด้วยน้ำอีกที เพราะล้างทวารลงอย่างแล้ว มีอนั้นพอกด้วยโคมัยบัง ด้วยดินบัง ด้วยฝุ่น หอมบ้างตั้ง ๒-๓ ครั้ง จึงหายจากความปฏิกุล" ๑

๑ กถั ปริปกโกโต ฯ โส ตตถ กายคคินา ปริปกโก สมนโน น สุวณฺณรชตาทิธาตโย วีย สุวณฺณรชตาทิภาวํ อุปคจฺจติ เผณปฺพุพฺพุเก ปน มุญฺจนฺโต สณฺหกรณียํ ปัสสีตฺวา นาฬิเก ปกฺขิปฺปมาณปณฺฑมฺมตฺติกา วีย กรีสฺสกาว่า อุปคณฺตฺวา ปกฺกาสยํ มุตฺตภาวํ อุปคณฺตฺวา มุตฺตวตฺติธฺวจ ปฺุเรตฺติ เอวํ ปริปกโกโต ปฏฺิฏฺกตา ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพา ฯ

กถั ผลโต ฯ สมนฺมา ปริปจฺจมาโนว ปนํยํ เกสโลมณฺชนฺตาทินิ นานากฺกณฺปาณี นิปฺพาเทติ อสมฺมา ปริปจฺจมาโน ทนฺทุกฺกณฺตฺกจฺจุกฺกฺกฺกิลาสโสสกาสาติสาราปฺปฏฺีตฺนินิ โรคฺสทานิ อิทฺมสฺส ผลนฺหิตี เอวํ ผลโต ปฏฺิฏฺกตา ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพา ฯ

กถั นิสฺสนฺหโต ฯ อชฺโฆหฺริยมาโน เจสฺ เอเกน ทฺวาเรน ปวิสฺตฺวา นิสฺสนฺหมาโน อกฺขิมฺหา อกฺขิคฺคฺุโก กณฺณมฺหา กณฺณคฺคฺุโกติอาทินา ปกาเรน อนฺนเกที ทฺวาเรที นิสฺสนฺหตฺติ อชฺโฆหฺรณฺสมเย เจสฺ มหาปฺริวารนาปฺปิ อชฺโฆหฺริยตี นิสฺสนฺहनฺสมเย ปน อุจฺจารปฺรสุสาทาภิภาวมฺุปคโต เอกเกเนว นีหฺริยตี ปฺรฐมทิวเส จ นํ ปฺริภฺวชนฺโต หฺมฺฐปฺหฺมฺฐปฺปิ โหตี อุกคฺคฺุคโค ปิตฺติโสมนสฺสชาติตํ ทฺุติยทิวเส นิสฺสนฺหนฺโต ปิหิตนาสิโก โหตี วิภฺวณฺตมฺุชฺเช จฺจฺจฺจฺจฺจ มงฺกฺกฺุโต ปฺรฐมทิวเส จ นํ รตฺโต คิทฺโธ คธิโต มุจฺฉินฺโตปฺปิ อชฺโฆหฺริตฺวา ทฺุติยทิวเส เอกเรตฺติวาเสน วิรตฺโต อภฺยฺยมาโน หฺรายมาโน เชคฺคฺุจฺจมาโน นีหฺรตี (อิตฺติ) เอวํ นิสฺสนฺหโต ปฏฺิฏฺกตา ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพา ฯ

กถั สมนฺมกฺขณฺโต ฯ ปฺริโณคกาเลปฺปิ เจสฺ หตฺถโอบุชฺฐชฺิวหาตาสฺสูนิ สมนฺมกฺขเตติ ตานิ เตน สมนฺมกฺขิตฺตฺตา ปฏฺิฏฺกลานิ โหหนฺติ ยานิ โชตานปฺปิ คนฺธหฺรณฺตถํ ปฺนปฺปฺนํ โชวิตฺตพฺพานิ โหหนฺติ ปฺริภฺวตฺโต สมนโน ยถา นาม โอบฺเทน ปจฺจมาเน ธฺุสกณฺโณณฺชกาทีนินิ อุตฺตริตฺวา อุกฺขลิมฺฆวณฺณปฺพิธานียํ มกฺขณฺหิตี เอวเมว สกฺลสรฺรฺวานฺุคเตน กายคคินา เผณฺทุเทหํ ปจฺจิตฺวา อุตฺตฺรมาโน ทนฺเต ทนฺตมฺลภาเวน สมนฺมกฺขเตติ ชฺิวหาตาสฺปูปฺปฏฺีตฺนินิ เชฟฺเสมฺหาทิภาเวน อุกฺขิกณฺณมหาโสโรมคฺคาทีเก อุกฺขิคฺคฺุคกณฺณคฺคฺุค-สิงฺฆานิกามุตฺตกรีสฺสาทิภาเวน สมนฺมกฺขเตติ เยน สมนฺมกฺขิตานินิ อิมานินิ ทฺวารานินิ ทิวเส ทิวเส โรวียมานานปฺปิ เนว สฺุจฺฉินิ น มโนรมานินิ โหหนฺติ เยสุ เอกจฺจํ โรวิตฺวา หตฺถโอบุชฺฐชฺิวหาตาสฺสูนิ อุกฺกณฺณ-โรวิตฺตพฺโพ โหตี เอกจฺจํ โรวิตฺวา ทฺุติยตฺติกฺษตฺตุํ โคมเยนปฺปิ มตฺติตฺตายปฺปิ คนฺธจฺจฺจฺจฺจเนนปฺปิ โรวิตฺโต ปาฏฺิฏฺกฺุชฺชิตาน น วิคจฺฉตฺติ เอวํ สมนฺมกฺขณฺโต ปฏฺิฏฺกตา ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพา ฯ

โดยย่อยแล้วเป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิภาณโดยย่อยแล้ว ฟังเห็นลงอย่างนี้ว่า "อาหารนั้นเมื่อเป็น สิ่งที่ย่อยไป ด้วยไฟในร่างกาย ในโอกาสนั้นแล้ว ก็หาได้กลายเป็นของมีค่าเช่นทองและเงินไป ดังแร่ทั้งหลายมีแร่ทองแร่เงินเป็นต้นไม่ แต่มันปล่อย ฟองและต่อม กลายเป็นกรีสประจุปักกาสะยะไป เหมือน ดินสีเหลืองที่เขา บดที่หินบด แล้วบรรจุเข้าไว้ใน กระบอก ฉะนั้น และกลายเป็นมูตรประจุมุตตัวดีไป" ๑

๑ ถัด ปริปกโต ๑ โส ตตถ กายคคินา ปริปกโก สมานो น สุวณฺณรชตาทิ-
ธาทุโย วिय สุวณฺณรชตาทิวา อุปคจฺจติ เพณปุพฺพุเพ ปน มุญฺจนฺโต สณฺหกรณีย
ปีสิตฺวา นาพีเก ปกฺขิปฺปมานปณฺฑมฺมตฺติกา วिय กรีสภาวํ อุปคฺคฺตฺวา ปกฺกาสยํ มุตฺตภาว
อุปคฺคฺตฺวา มุตฺตวตฺตฺถิยฺจ ปฺุเรตฺติ เอวํ ปริปกโต ปฏิภาณตา ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพา ๑

โดยผลเป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิภาณโดยผลฟังเห็นลงอย่างนี้ว่า "ก็อาหารนี้ ที่ย่อยดี เท่านั้น จึงผลิต ซากต่าง ๆ มีผม ขน เล็บ ฟัน เป็นต้นขึ้นได้ ที่ย่อยไม่ดี ก่อโรค ตั้ง ๑๐๐ ชนิดขึ้น เป็นต้นว่า หิดเปื่อย หิดดำ คุดทะราด เรื้อน กลาก หิด ไอ และลงแดง นี้ผลของมัน" ๑

ถัด ผลโต ๑ สมฺมา ปริปจฺจมาโน ปนายํ เกสโลมฺนชฺทนต์าทินิ นานากุณฺปาณิ
นิปฺพาเทติ อสมฺมา ปริปจฺจมาโน ทณฺฑกฺกณฺฑกฺกจฺจุฏฺฐกฺกิลาสโสสกาสาติสารปฺปฏฺฐิตินิ
โรคฺสทานิ อิทมฺสฺส ผลนฺติ เอวํ ผลโต ปฏิภาณตา ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพา ๑

โดยการไหลออก เป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิกลโดยการไหลออก ฟังเห็นลงอย่างนี้ว่า "ก็อาหารนั้น เมื่อกลืนลงไป เข้าไปช่องเดียว เมื่อไหลออก ไหลออกจากหลายช่อง อย่างเช่นว่า มูลตา จากตา มูลหู จากหู

ถ้า นิสฺสนุหโต ๑ อชฺโฆหริยมาโน เจส เอเกน ทวารน ปวฺลิตฺวา นิสฺสนุหมาโน อกฺขิมฺหา อกฺขิคฺคูโก กณฺณมฺหา กณฺณคฺคูโกติอาทินา ปกาเรน อนฺนเกหิ ทวารเหติ นิสฺสนุหติ

อนึ่ง อาหารนั้น ในคราวกิน กินกับพรรคพวกมากคนก็มี แต่ในคราวไหลออกมันกลายเป็นของไม่สะอาด มีอุจจาระปัสสาวะเป็นต้นไปเสียแล้ว ก็ถ่ายออกแต่คนเดียว

อชฺโฆหฺรณสมเย เจส มหาปริวารนาปิ อชฺโฆหฺริยติ นิสฺสนุหฺนสมเย ปน อุจจาร-ปัสสาวาทิกาวมุปคโต เอกเกเนว นีหริยติ

อนึ่ง ในวันที่หนึ่ง คนกินมันไร่เรียง เบิกบานใจ เกิดปิติโสมนัสก็มี ในวันที่สองมันไหลออก คนปิดจมูก
เบือนหน้า เกลียด กระดาก

ปฐมทิวเส จ นั ปริภุญชฺโตะ ทูลุปทูลุปิ โหติ อุทคฺคฺทคโค ปิติโสมนสฺสชาโต
ทุติยทิวเส นิสฺสนฺทนฺโต ปีหิตนาสิโก โหติ วิภูณิตมฺโข เชคฺจฺฉี มงฺกุฏโต

อนึ่ง ในวันที่หนึ่งคนยินดี ละเมิบ ติดใจ สยบ กลืนมันลงไปก็มี แต่พอวันที่สองเพราะค้างอยู่คืนเดียวก็
สิ้นยินดี เกิดเป็นทุกข์ อาย รังเกียจ ถ่ายออกไป ๗

ปฐมทิวเส จ นั รตฺโต คิทฺโธ คธิโต มุจฺฉิตฺปิ อชฺโฆหริตฺวา ทุติยทิวเส เอกรตฺติวาเสน
วिरตฺโต อภฺภฺยมาโน ทรายมาโน เชคฺจฺฉมาโน นีหริติ (อิตฺติ) เอว นิสฺสนฺทนฺโต ปฏฺฐิกุลตา
ปัจจเวกฺขิตฺตพฺพา ๗

โดยความประอะเอื้อนเป็นอย่างไร ? ๑ ความปฏิกุลโดยความประอะเอื้อนพั้งเห็นลงอย่างนี้ว่า "ก็เลอาอาหารนั้นเมเีในเวลาปริโภค ก็เอื้อนมือ รีมฝีปาก ลิ่น แลเพดานปาก มือ รีมฝีปาก ลิ่น แลเพดานปากนั้นเป็นลิ่งปฏิกุลไป เพราะถูอาอาหารนั้นเอื้อนเอา ซึ่งแมลั้งก็ย้งต้องลั้งอีกเล่า เพื่อขจัดกลิ่น

กถั สมมุทขนโต ๑ ปริโภคกาเลปิ เจส หตถโฏฏลลชิวหาตลลฐนิ สมมุทเขตติ ตานิ เตน สมมุทชิตตุดตา ปฏิกุลานิ โหนติ ยานิ โรตานิปี คนุทธรรณตถถั ปุนปฺปุนั โธวิตพพานิ โหนติ

เมื่อคนปริโคมันเข้าไปแล้ว ย้อยเป็นฟองปุดขึ้น ด้วยไฟในกายอันชานไปทั่วร่างแล้วก็ขึ้นมาเอื้อนพัน โดยเป็นมูลพัน เอื้อนลิ่งที่เนื่องด้วยปากเช่นลิ่นและเพดานปาก โดยเป็นเซพะและเสมหะเป็นต้น เอื้อน ทวารทั้งหลาย มีช่องตา ช่องหู ช่องจมุก และช่องเอื้อนล่ง เป็นต้น โดยเป็นมูลตา มูลหู น้ำมูก น้ำมูตร และกรีส เปรียบเหมือนเมื่อข้าวถูกหุงอยู่ ลิ่งที่เป็นกากทั้งหลายมีแกลบ รำ และข้าวลีบเป็นต้น ย่อมลอย ขึ้นมาเอื้อนขอบปากหม้อข้าวและฝาละมี ฉะนั้น

ปริภูตโต สมานิ ยถา นาม โอทเน ปจฺจมานเ ฤสกณโกณฺทกาทินี อุตฺตริตฺวา อุกฺขลิมฺขวฏฺฐิปธานิโย มกฺขนฺติ เอวเมว สกฺลสรีรานุคเตน กายคฺคินา เณฺนทฺเทททกั ปจิตฺวา อุตฺตรมานิ ทนฺเต ทนฺตมลภาเวน สมมุทเขตติ ชิวหาตลลฐปฺปฏฺฐิตินี เขพฺเสมฺหาทิ- ภาเวน อุกฺขิกฺกณฺณนาสอโรมคฺคาคาทิเก อุกฺขิกฺกณฺณณฺณคฺคูลิงฺฆาณิกามุตฺตกรีสํสาทิภาเวน สมมุทเขตติ

ซึ่ง ทวารเหล่านี้ที่มันเปื้อนเอาแล้ว แม้ล้างอยู่ทุกวันก็ยังเป็นสิ่งไม่สะอาด ไม่น่าชอบใจอยู่นั้น ในทวารทั้งหลายไรเล่า เพราะล้างทวารลงอย่างเข้า มีอีกเป็นสิ่งที่จำต้องล้างด้วยน้ำอีกที เพราะล้างทวารลงอย่างแล้ว มีอันนั้น ฟอก ด้วยโคลมัยบ้าง ด้วยดินบ้าง ด้วยฝุ่นหอมบ้างตั้ง ๒-๓ ครั้ง จึงหายจากความปฏิกูล" ฯ

เยน สมมุขชิตานิ อิมานิ ทวารานิ ทิวเส ทิวเส โรวียมานานิ เหว สุจีนิ น มโนรมานิ โหนติ เยสุ เอกจจํ โรวิตวา หตโถ ปุณ อุกถเนน โรวิตพโพ โหติ เอกจจํ โรวิตวา ทวิตติกขตตุํ โคมเยนปี มตติตายปี คนฺธจฺจณฺเณนปี โรวิโต ปาฏิกุลยตา น วิคจฺจตีติ เอวํ สมมุขชนโต ปฏิกุลตา ปจฺจเวกฺขิตพฺพา ฯ

ประโยค ป.ธ. ๓

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ เมื่อโยคาวจรภิกษุหนึ่ง พิจารณาเห็นความปฏิกุลโดยอาการ ๑๐ อย่างนี้ ทำจนเป็นตักกาทะ
 วิตักกาทะอยู่ กพพิงการาหารย่อมจะปรากฏโดยอาการปฏิกุล ฯ เธอ ส้องเสพเจริญทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น
 แล้ว ๆ เล่า ๆ ฯ เมื่อเธอทำไป อย่างนั้น นีวรณทั้งหลายจะรังับ ฯ จิตจะตั้งมั่นโดยอุปจารสมาธิ
 อันไม่ถึงอัปปนา เพราะความที่กพพิงการาหารเป็นสภาพล็กโดยความเป็นสภาวะธรรม ฯ แต่เพราะว่าสัญญา
 ในกพพิงการาหารนั้น ย่อมปรากฏด้วยอำนาจการถือเอาอาการปฏิกุล ฯ เพราะเหตุนี้ กระมลฐานนี้จึงถึง
 ซึ่งความนับว่า "อาหาเรปฏิกุลสัญญา" ดังนี้ ฯ ก็แลจิตของภิกษุผู้ประกอบเนื่อง ๆ ซึ่งอาหาเรปฏิกุลสัญญา
 นี้ย่อมถอย ย่อมหด ย่อมกลับจารสัทธนา ฯ เธอเป็นผู้ปราศจากความมัวเมาลิ้นกินอาหารเพียง
 เพื่อต้องการจะข้ามทุกขีไปได้ ดุจคนมีความต้องการจะข้ามทางกันดาร กินเนื้อบุตรฉะนั้น ฯ ที่นี้ระคะ
 อันเป็นไปในเบญจกามคุณของเธอก็จะถึงซึ่งความกำหนดรู้ ไม่ส่ายก โดยมีความกำหนดรู้ กพพิงการาหาร
 เป็นมุข ฯ เธอจะกำหนดรู้รูปขันธ์ได้โดยมีความกำหนดรู้เบญจกามคุณเป็นมุข ฯ อนึ่ง แม้การเจริญ
 กายคตาสติของเธอก็จะถึงความบริบูรณ์ ด้วยอำนาจความปฏิกุล มีอาหารที่ยังไม่ย่อยเป็นต้นด้วย ฯ
 เธอ นับว่าเป็นผู้ดำเนินข้อปฏิบัติอนุโลมแก่อสุกสัญญา ฯ อนึ่งเล่า เธออาศัยข้อปฏิบัติอันนี้แล้ว เมื่อยัง
 ไม่ถึงความสิ้นสุดคือพระอมตะในวิภูจธรรมนี้ ก็จะมีสุดที่เป็นที่ไปในเบื้องหน้าแล ฯ นี่เป็นคำกล่าวแก้
 อย่างพิสดารในการเจริญอาหาเรปฏิกุลสัญญา ฯ

๑ ตสเสวํ ทสหากาเรหิ ปฏิภูลตํ ปจจเวกขโต ตกกาหตํ วิตกกาหตํ กโรนตสฺส
ปฏิภูลาการวเสน กพพิงการาหาโร ปากโฏ โหติ ฯ โส ตํ นิमितตํ ปุณฺนปุณฺํ อาเสวติ ภาเวติ
พหุлікโรติ ฯ ตสเสวํ กโรโต นีวรณานิ วิกขมฺภนฺติ ฯ กพพิงการาหารสฺส สภาวธมฺมตยา
คมฺภีรตฺตา อปฺปนํ อปฺปตฺเตน อุچارสมานินา จิตตํ สมานิตฺติ ฯ ปฏิภูลาการคฺคหณวเสน ปเนตถ
สณฺญา ปากฺภา โหติ ฯ ตสฺมา อิทํ กมฺมฏฺฐานํ อาหารे ปฏิภูลสณฺญาอิจฺเจวํ สงฺขํ คตํ ฯ อิมญ
ปน อาหารे ปฏิภูลสณฺญํ อนฺยุตฺตสฺส ภิกฺขุणे รตตณฺหาย จิตตํ ปฏิสฺยติ ปฏิภูณฺติ ปฏิวตฺตติ ฯ
โส กนฺตารนิตฺตรณตฺถิโก วยิ ปุตฺตมंसํ วิตมโθε อาหารํ อาหารेติ ยาวเทว ทุกฺขสฺส
นิตฺตรณตฺถาย ฯ อถสฺส อปฺปกสิเรเนว กพพิงการาหารปริณญามฺเขน ปณฺจกามคฺคณิโก ราชे ปริณญ
คจฺจติ ฯ โส ปณฺจกามคฺคณปริณญามฺเขน รูปฺกฺขนฺธํ ปริชานาติ ฯ อบริปกฺกาหิปฏิภูลภาวเสน จสฺส
กายคตาสติ-ภาวนาปิ ปาริปุรี คจฺจติ ฯ อสุภสณฺญาย อนฺุโลมปฺฏิปทํ ปฺฏิปฺนฺเเน โหติ ฯ อิมํ ปน
ปฺฏิปตฺตี นิสฺสาย ทิฏฺฐว ธมฺเม อมตปรีโยสถานตํ อนภิสมฺภณฺโต สฺสูคฺติปฺรายเเน โหตีติ ฯ อย
อาหารे ปฏิภูลสณฺญาภาวนาย วิตถารกธา ฯ

เมื่อโยคาวจรภิกษุชั้น **พิจารณาเห็น** ความปฏิกุลโดยอาการ ๑๐ อย่างนี้ ทำจนเป็นตักกาทะ
วิตักกาทะอยู่ **กพพิงการาท** ย่อมจะปรากฏโดยอาการปฏิกุล ๗ เธอ ส้องเสพเจริญทำให้มากซึ่งนิมิต
นั้นแล้ว ๆ เล่า ๆ ๗ เมื่อเธอทำไป อย่างนั้น นิเวรณทั้งหลายจะ **ระงับ** ๗ จิตจะตั้งมั่นโดยอุปจาร
สมาธิ อันไม่ถึงอัปนา **เพราะความที่** กพพิงการาท **เป็นสภาพล็ก** โดยความเป็นสภาวะธรรม ๗

ตสุเสวํ ทสหากาเรหิ ปฏิกุลตํ **ปจฺจเวทฺสโต** ตกฺกาหตํ วิตกฺกาหตํ กโรนตสฺส
ปฏิกุลการวเสน **กพพิงการาทโร** ปากฺกฺว โหติ ๗ โส ตํ นิมิตฺตํ ปุณฺปุณํ อาเสวติ
ภาเวติ พหุสีกโรติ ๗ ตสุเสวํ กโรโต นีวรณานิ **วิทฺขมฺภนฺติ** ๗ กพพิงการาทสฺส
สภาวะมฺมตาย **คฺมภีรฺตฺตา** อปฺปนํ อปฺปตฺเตน อุปจารสมาธิเน จิตฺตํ สมายิยติ ๗

แต่เพราะว่าสัญญา ในกพพิงการาทนั้น ย่อมปรากฏ **ด้วยอำนาจการถือเอาอาการปฏิกุล** ๗ เพราะเหตุ
นั้น กรรมฐานนี้จึงถึงซึ่งความนับว่า "อาหาเรปฏิกุลสัญญา" ดังนี้ ๗

ปฏิกุลการคฺคหฺนเวเสน ปเนตฺถ สมฺมญา ปากฺกฺว โหติ ๗ ตสฺมา อิทํ กมฺมฺมฺฐานํ
อาหาเร **ปฏิกุลสมฺมญา** อิจฺเจวํ สงฺขํ คตํ ๗

ก็แลจิตของภิกษุผู้ประกอบเนือง ๆ ซึ่งอาหารปฏิภูมัตถุญานี้ **ย่อมถอย** **ย่อมหด** **ย่อมกลับ** จารส
ตันทหา ฯ เธอเป็นผู้ปราศจากความมัวเมา **กลืนกิน** อาหารเพียงเพื่อต้องการจะข้ามทุกข์ไปได้ **ดูจ** คนมี
ความต้องการจะข้ามทางกันดาร **กินเนื้อบุตรจะนั้น** ฯ

อิมญจ ปน อาหาร ปฏิภูมัตถุญํ อนุยุตตสฺส ภิกฺขุโน รสตณฺหาเย จิตฺตํ **ปฏิบัติยติ**
ปฏิบัติ **ปฏิวตฺตติ** ฯ โส กนฺตารนิตฺตรณตฺถิโก **วีย** ปฺตฺตมํสํ **วิคตมโ** อาหาร
อาหารติ ยาวเทว ทุกขสฺส นิตฺตรณตฺถาย ฯ

ที่นี้ราคะอันเป็นไปในเบญจกามคุณของเธอ ก็จะถึง **ซึ่งความกำหนดรู้** **ไม่สับสน** โดยมีความกำหนดรู้
กพพิงการอาหารเป็นमुख ฯ เธอจะกำหนดรู้ขั้นนี้ได้โดยมีความกำหนดรู้เบญจกามคุณเป็นमुख ฯ อหนึ่ง
แม้การเจริญกายคตาสติ ของเธอก็จะถึงความบริบูรณ์ ด้วยอำนาจความปฏิภูมัตถุญานี้ มีอาหารที่ยังไม่ย่อยเป็น
ต้นด้วย ฯ

อถสฺส **อปรกฺสิเรเนว** กพพิงการอาหารปริญญามุเชน ปญฺจกามคุณิโก ราโค **ปริญฺญ**
คจฺจติ ฯ โส ปญฺจกามคุณปริญญามุเชน รูปกฺขนํ ปริชานาติ ฯ อปริปกฺกาปิปฏิภูม-
ภาวเสณ จสฺส **กายคตาสติภาวนาปี** ปาริปุรี คจฺจติ ฯ

เธอนับว่าเป็นผู้ดำเนินข้อปฏิบัติอนุโลมแก่อสุภัสถา ๑ อื่นเล่า เธออาศัยข้อปฏิบัติอันนี้แล้ว **เมื่อยังไม่ลุ**
ถึงความสิ้นสุดคือพระอมตะในทิวสุธรรมนี้ ก็จะมีสุดที่เป็นที่ไปเบื้องหน้าแล ๑ นี่เป็น**คำกล่าวแก้-**
อย่างพิสดารในการเจริญอาหารรปฏิภูลัสถา ๑

อสุภัสถา อนุโลมปฏิบัติ ปฏิบัติโน โหติ ๑ อิมํ ปน ปฏิปัตตี นิสสาย ทิวสุ
ธมฺเม อมตปริโยสานตํ **อนภิสมฺภูณฺโต** สุตติปรายโน โหตีติ ๑ อयํ อหारे
ปฏิภูลัสถาภาวนาย **วิตุถารกธา** ๑

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ บัดนี้ นิเทศการเจริญจตุธาตุวักขณ ที่ท่านแสดงไว้ ถัดอาหาเรปฏิกูลสัญญา มา ว่า "วักขณ ๑" ดังนี้ มาถึงแล้วโดยลำดับ ฯ

วินิจฉัยในบทมคธานั้น บทว่า วักขณ ได้แก่ สันนิฐาน ตามที่ได้กำหนดเห็นสภาวะ ฯ การวิเคราะห์จตุธาตุทั้ง ๔ ชื่อว่าจตุธาตุวักขณ ฯ คำว่า ธาตุนสการ ธาตุกรรมฐาน จตุธาตุวักขณ โดยความก็อันเดียวกัน ฯ จตุธาตุวักขณนั้น มา ๒ อย่าง คือ อย่างสังเขป ๑ อย่างพิสดาร ๑ ฯ จตุธาตุวักขณอย่างสังเขปนั้นมาในมหาสติปัฏฐานสูตร อย่างพิสดารมาในมหาหัตถิปุบผสูตร ราชุโลวาหสูตร และชาตวิงมังกสูตร ฯ จริงอยู่ จตุธาตุวักขณนั้น มาโดยสังเขปในมหาสติปัฏฐานสูตร โดยเป็นธรรมสำหรับผู้เจริญธาตุกรรมฐานที่มีปัญญาแล้ว ดังนี้ว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย โคฆาตกรผู้ชำนาญ หรือ ลุกมือโคฆาตกร ฆ่าโคแล้ว แบ่งออกเป็นส่วน ๆ แล้วฟุ้งอยู่ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง ฉันทิเกตี ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันทนั้น พิจารณาดูกายนี้แหละ ที่มันตั้งอยู่ที่ไหน ที่เธอตั้งไว้เท่าไร โดยธาตุว่า มีอยู่ในกายนี้ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม" ฯ ความแห่งสูตรนั้นว่า "โคฆาตกรผู้ฉลาด หรือ ลุกมือของเขาเอง ที่เขาจ้วงด้วยขวานและค้อน ฆ่าโคแล้วฆ่าแหละทำให้เป็นส่วน ๆ ฟุ้งอยู่ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง กล่าวคือ ที่ตรงกลางทางใหญ่ อันไปสู่ทิศทั้งสี่ ฉันทิเก ภิกษุก็ฉันทนั้นเหมือนกัน พิจารณาดูกายที่ชื่อว่าตั้งอยู่ที่ไหน เพราะตั้งอยู่ด้วยอาการแห่งอิริยาบถ ๔ อย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่าตั้งไว้เท่าไร เพราะมันตั้งอยู่ด้วยอาการอย่างไรนั่นแล โดยธาตุอย่างนี้ว่า มีอยู่ในกายนี้ ธาตุดิน ฯลฯ ธาตุลม" ฯ ถามว่า พุทธาธิบายมีอยู่อย่างไร ? ฯ ตอบว่า พุทธาธิบายมีอยู่ว่า เมื่อโคฆาตกรปรนโคอยู่ก็ดี จูงมาสู่โรงฆ่าก็ดี จูงมาถึงแล้วผูกปากไว้ที่โรงฆ่านั้นก็ดี กำลังฆ่าก็ดี เห็นมันถูกฆ่า มันตายก็ดี ความรู้สึกว่าโดยังไม่หายไปทราบเท่าที่เขา ยังมีได้ฆ่าแหละมันแบ่งออกเป็นส่วน ๆ แต่เมื่อแบ่งไปแล้ว ความรู้สึกที่ว่าโคจึงหายไป กลายเป็น ความรู้สึกว่ามันจะไป ความคิดตั้งนี้หาได้มีแก่เขาไม่ว่า "เราขายโค ชนเหล่านี้นำเอาโคไป" แต่ที่แท้ เขาย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า "เรา ขายมันซะ ช่างชนเหล่านี้นำเอามันซะไป" ดังนี้ ฉันทิเก แม้เมื่อภิกษุ นี้ยังเป็น คฤหัสถ์ก็ดี บวชแล้วก็ดี ในกาลก่อนที่ยังเป็นปุถุชนอง ๆ อยู่ ความรู้สึกว่าสัตว์ ว่าบุรุษ ว่าบุคคล ยังไม่หายไป ทราบเท่าที่เธอยังมีได้พิจารณาดูกายนี้แหละ ที่มันอยู่เท่าไร ที่เธอตั้งไว้เท่าไร โดยธาตุ ทำให้เป็นอนวินิพภาค ต่อเมื่อเธอพิจารณาเห็นโดยธาตุ สัตตสัญญา จึงหายไป จิตจึงตั้งมันอยู่โดยว่าเป็นธาตุเท่านั้น ฯ เพราะเหตุนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย โคฆาตกรผู้ชำนาญ ฯลฯ ฟุ้งอยู่ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง ฉันทิเก ก็ดี ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ก็ฉันทนั้นเหมือนกันพิจารณาดูกายนี้แหละ ฯลฯ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม" ฯ

๑ อิทานิ ออาหาระ ปฏิภูณสญญานนตรัง เอกัง ววญฺญานนฺติ เอวํ นิหิตฺติภูณฺณสฺส
จตุชฺชาตฺตววญฺญานสฺส ภาวานานิหิตฺโต อนุปฺปตฺโต ฯ

ตตถ ววญฺญานนฺติ สภาวุปลกฺขณวเสน สนฺนิฏฺฐานํ ฯ จตฺตุนํ ชฺชาตฺตุนํ ววญฺญานํ
จตุชฺชาตฺตววญฺญานํ ฯ ชฺชาตฺตุนนฺทิกาโร ชฺชาตฺตุมมญฺญานํ จตุชฺชาตฺตววญฺญานนฺติ อตฺถโต เอกัง ฯ ตยิทํ ทฺวิชฺชา
อากตํ สงฺเขปโต จ วิตถารโต จ ฯ สงฺเขปโต ตํ มหาสตีปฺภูณฺเน อากตํ วิตถารโต มหาหตฺติ-
ปทุปเม ราหุลาวาเท ชฺชาตฺตวิภงฺเก จ ฯ ตํ หิ เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทฺกฺโข โคฆาตโก วา
โคฆาตกนฺเตวาลี วา คาวี วตฺตวา จาตฺตุมมหาปเถ วิลโล วิภชฺชิตฺวา นิสฺสินฺโณ อสฺส เอวเมว โข
ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมเมว กายํ ยถาลฺลิตํ ยถาปณฺนิตํ ชฺชาตฺโต ปจฺจเวกฺขติ อตฺถิ อิมสฺมี กายเ ปจฺจวฺชฺชาตฺต
อาโปชฺชาตฺต เตชฺชชฺชาตฺต วายอชฺชาตฺตติ เอวํ ติกฺขบญฺญสฺส ชฺชาตฺตุมมญฺญานนิกสฺส วเสน มหาสตีปฺภูณฺเน
สงฺเขปโต อากตํ ฯ ตสฺสสตฺถิ ยถา เจโก โคฆาตโก วา ตสฺเสว วา ภตฺตเวตฺตนาโฆ อนฺเตวาลีโก
คาวี วตฺตวา วินิวิชฺฌิตฺวา จตฺสโล ทิสฺสา คตฺตานํ มหาปถานํ เวมชฺฌญฺญานสงฺขาเต จาตฺตุมมหาปเถ
โกญฺญาลํ โภญฺญาลํ กตฺวา นิสฺสินฺโณ อสฺส เอวเมว ภิกฺขุ จตฺตุนํ อิริยาปถานํ เยน เกนจิ อากาเรน
จฺจิตฺตตฺตา ยถาลฺลิตํ ยถาลฺลิตตฺตาว ยถาปณฺนิตํ กายํ อตฺถิ อิมสฺมี กายเ ปจฺจวฺชฺชาตฺต ฯ เปฯ วายอชฺชาตฺต
เอวํ ชฺชาตฺโต ปจฺจเวกฺขติ ฯ กิ วุตฺตํ โหติ ฯ ยถา โคฆาตกสฺส คาวี โปเสนตฺสสฺสปี อาฆาตนํ
อาหฺรณตฺสสฺสปี อาหฺรตฺตวา ตตถ พนฺธิตฺตวา ลฺล
คาวีตี สญฺญา น อนฺตรชฺชาตฺตติ ยาว นํ ปทาเลตฺตวา วิลโล น วิภชฺชติ วิภชฺชิตฺวา นิสฺสินฺนสฺส ปน
คาวีตี สญฺญา อนฺตรชฺชาตฺตติ มํสสญฺญา ปวตฺตตฺติ นาสฺส เอวํ โหติ อหํ คาวี วิภกฺกัณฺนํ อิมเ คาวี
หฺรณฺตีตี อถชฺวสฺส อหํ มํสํ วิภกฺกัณฺนํ อิมปิ มํสํ หฺรณฺตี อิจฺเจวํ โหติ เอวเมว อิมสฺสสฺสปี ภิกฺขุโน
ปฺพุเพ พาลปฺพุชฺชนกาเล คิหิภูตฺสสฺสปี ปพฺพชิตฺสสฺสปี ตาวเทว สตฺโตติ วา โปโลติ วา ปฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค
สญฺญา น อนฺตรชฺชาตฺตติ ยาว อิมเมว กายํ ยถาลฺลิตํ ยถาปณฺนิตํ ขนฺวินิพฺโพคํ กตฺวา ชฺชาตฺโต น
ปจฺจเวกฺขติ ชฺชาตฺโต ปจฺจเวกฺขโต ปน สตฺตสญฺญา อนฺตรชฺชาตฺตติ ชฺชาตฺตวเสนเนว จิตฺตํ สนฺนิฏฺฐิตฺติ ฯ
เตนาห ภควา เสยฺยถาปิ ภิกฺขเว ทฺกฺโข โคฆาตโก วา ฯ เปฯ นิสฺสินฺโณ อสฺส เอวเมว โข ภิกฺขเว
ภิกฺขุ ฯ เปฯ วายอชฺชาตฺตติ ฯ

บัดนี้ **นิเทศการเจริญ** จตุตถาววฐาน ที่ท่านแสดงไว้**ถัด**อาหารปฏิภูลัญญามา ว่า "ววฐาน ๑" ดังนี้ **มาถึงแล้วโดยลำดับ** ฯ

อิทานิ อาหาระ ปฏิภูลสณญาณ**นตฺร** **เอก** **ววฐานนติ** **เอว** นิทฺธิภูลฺลสฺส จตุตถาววฐานสฺส **ภาวณานิทุเทโส** **อนุปฺตโต** ฯ

วิจฺฉยในบพทมาติกานัน บพว **ววฐาน** ได้แก **สณฺฐาน** **ตามที่ได้กำหนดเห็นสภาวะ** ฯ **การวิเคราะห์ดูธาตุ** ทั้ง ๔ ชื่อว่าจตุตถาววฐาน ฯ คำว่า ธาตุมนสิการ ธาตุกรรมฐาน จตุตถาววฐาน โดยความก็อันเดียวกัน ฯ

ตตถ **ววฐานนติ** **สภาวะปลุกขณวเสน** สณฺฐานัน ฯ จตฺนนํ ธาตุนํ **ววฐาน** จตุตถาววฐานัน ฯ ธาตุมนสิกาโร ธาตุกมฺมฐานัน จตุตถาววฐานนติ **อตฺถโต** **เอก** ฯ

จตุรธาตุวาทฐานนี้ขึ้นมา ๒ อย่าง คือ อย่างสังเขป ๑ อย่างพิสดาร ๑ ๑ จตุรธาตุวาทฐานอย่างสังเขปนี้ขึ้นมาในมหาสติปัฏฐานสูตร อย่างพิสดารมาในมหาหัตถิปทุปมสูตร ราชุโลวาทสูตร และธาตุวิงกัสูตร ๑

ตยิท **ทวิธา** อาคตํ สงฺเขปโต จ วิตุถารโต จ ๑ สงฺเขปโต ตํ มหาสติปัฏฐานเน อาคตํ วิตุถารโต มหาหัตถิปทุปเม ราชุโลวาเท ธาตุวิงกเ จ ๑

จริงอยู่ จตุรธาตุวาทฐานนี้ มาโดยสังเขปในมหาสติปัฏฐานสูตร โดยเป็นธรรม**สำหรับผู้เจริญธาตุกรรมฐาน**ที่มีปัญญากล้า ดังนี้ว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย โคฆาตกร์**ผู้ชำนาญ** หรือ**ลูกมือโคฆาตกร์** ฆ่าโคแล้วแบ่งออกเป็นส่วน ๆ แล้วพียงอยู่ที่**ทางใหญ่สี่แพร่ง** **จันใดก็ดี** ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ**ที่จันนั้นพิจารณา**ดูกายนี้แหละ **ที่มันตั้งอยู่เท่าไร ที่เขอตั่งไว้เท่าไร** โดยธาตุว่า มีอยู่ในกายนี้ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม" ๑

ตํ ทิ **เสยฺยถาปี** ภิกฺขเว **ทกุโข** โคฆาตโก वा **โคฆาตกนฺเตวาลี** वा คาวี วธิววา **จาทุมฺหยาปเถ** **วิลโล** วิภชิตฺวา นิสินฺโน อสฺส **เอวเมว** โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ อิมเมว กายํ **ยถาลฺลิตํ** **ยถาปณฺหิตํ** ธาตุโส **ปจฺจเวกฺขติ** อตฺถิ อิมสฺมี กาเย ปฐฺวีธาตุ อาโปธาตุ เตโชธาตุ वाโยธาตุติ เอวํ ติกฺขปญฺญสฺส **ธาตุกมฺมฏฺฐานิกสฺส** วเสน มหาสติปัฏฐานเน **สงฺเขปโต** อาคตํ ๑

ความแห่งสูตรนั้นว่า "โคฆาตกัผู้ฆลาด หรือลูภูมิของเขาเองที่เขาจ้างด้วยข้าวและค่าจ้าง ฆ่าโคแล้ว
ฆ่าและทำให้เป็นส่วน ๆ ฟึ่งนึ่ง อยู่ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง **กล่าวคือที่ตรงกลางทางใหญ่** อันไปสู่ทิศทั้งสี่
ฉันใด

ตสฺสตฺโต **ยถา** เณโก โคฆาตโก วา ตสฺเสว วา **ภตฺตเวตฺตนาโฆ** **อนฺตวาสิโก** คาวี
วธิตฺวา **วินิวิษฺฌิตฺวา** จตฺสฺโส ทิสสา คตฺตานํ มหาปถานํ **เวมชฺฌณฺฐานสงฺขาเต** จาตุมฺมหา-
ปเถ โภณฺฐาสฺ โภณฺฐาสฺ กตฺวา นิสินฺโน อสฺส

ภิกษุก็**ฉันนั้นเหมือนกัน** พิจารณาดูกายที่ชื่อว่าตั้งอยู่ที่ใด เพราะตั้งอยู่ด้วยอาการแห่งอิริยาบถ ๔
อย่างใดอย่างหนึ่ง ชื่อว่าตั้งไว้ที่ใด **เพราะมันตั้งอยู่ด้วยอาการอย่างไรมันแล** โดยธาตุอย่างนี้ว่า มีอยู่
ในกายนี้ ธาตุดิน ฯลฯ ธาตุลม" ฯ

เอวเมว ภิกษุ จตฺนุหนํ อิริยาปถานํ เยน เณนจิ อากาเรน จิตฺตตฺตา ยถาลฺลิตํ **ยถาลฺลิตตฺตาว**
ยถาปณฺหิตํ กายํ อตฺถิ อิมสฺมี กายเ ปจฺจวีสฺสตุ ฯเปฯ วาโยธาสฺสตี เอวํ ธาตุโส
ปัจจเวกฺขติ ฯ

ถามว่า พุทธาธิบายมีอยู่อย่างไร ? ๑. ตอบว่า พุทธาธิบายมีอยู่ว่า เมื่อโคฆาตก็ **ปรน** โคอยู่ก็ดี จูงมาสู่ **โรงฆ่า** ก็ดี จูงมาถึงแล้วผูก **พักรไ้** ที่โรงฆ่านั้นก็ดี กำลังฆ่าก็ดี เห็น **มันถูกฆ่า** มันตายก็ดี **ความรู้สึก** ว่าโคยังไม่หายไปตราบเท่าที่เขายังมี **เข้าแหละ** มันแบ่งออก **เป็นส่วน** ๓ แต่เมื่อแบ่งไปหนึ่งแล้ว ความรู้สึกที่ว่าโคจึงหายไป กลายเป็น **ความรู้สึกว่า** มัน **สละไป**

ก็ วุตตํ โหติ ๑ **ยถา** โคฆาตกสฺส คาวี **ไปเสนุตสฺสปี** **อาฆาตนํ** อาหารุตสฺสปี
อาหริตฺวา ตตฺถ พนฺธิตฺวา **ฐปนุตสฺสปี** วรฺนุตสฺสปี **วริตํ** **มตํ** ปสฺเสนุตสฺสปี **ดาวเทว**
คาวีติ **สญฺญา** น อนฺตรธายติ **ยาว** นํ **ปทาเลตฺวา** **วิโล** น วิภชติ วิภชิตฺวา นิสินฺหสฺส
ปน คาวีติ สญฺญา อนฺตรธายติ **มํสสญฺญา** ปวตฺตติ

ความคิดตั้งนี้หาได้มีแก่เขาไม่ว่า "เราขายโค ชนเหล่านี้้นำเอาโคไป" **แต่ที่แท้** เขาย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า "เรา ขายมันสละ ช่างชนเหล่านี้นำเอามันสละไป" **ดังนั้นมันใจ**

นาสฺส เอวํ โหติ อหํ คาวี วิกฺกีนามิ อิเม คาวี ทรนฺตีติ **อถขฺวสฺส** อหํ มํสํ วิกฺกีนามิ
อิเมปี มํสํ ทรนฺติ อิจฺเจวํ โหติ

แม่เมื่อภิกษุ **นี้ยังเป็นคฤหัสถ์ที่ดี** บวชแล้วก็ดี ในกาลก่อนที่ยังเป็นปุถุชนโง่ ๆ อยู่ ความรู้สึกว่าสัตว์ ว่า **บุรุษ** ว่าบุคคล ยังไม่หายไป ตราบเท่าที่เธอยังมีได้พิจารณาดูกายนี้แหละ ที่มันอยู่เท่าไร ที่เธอตั้งไว้เท่าไร โดยธาตุ ทำให้เป็นสมณวินิปาโค ต่อเมื่อเธอ**พิจารณาเห็น**โดยธาตุ สัตตสัจจะ จึงหายไป จิตจึงตั้งมั่นอยู่ โดยว่าเป็นธาตุเท่านั้น **ฉันนั้นนั่นเอง** ๕

เอวมเว อิมสสาปิ ภิกขุโน ปุพฺเพ พาลปุถุชนกาลเอ **คิหิภูตสฺสปี** ปพฺพชิตสฺสปี ตาวเทว สตุตฺตติ วา **โปสฺสตี** วา ปุคฺคโลตี วา สญฺญา น อนฺตรธายตี **ยาว** อิมเมว กายํ ยถาลูตํ ยถาปณฺหิตํ สมณวินิปาโค กตฺวา ธาตุโส น ปจฺจเวกฺขตี ธาตุโส **ปจฺจเวกฺขโต** ปน สตฺตสญฺญา อนฺตรธายตี ธาตุวเสเนว จิตฺตํ สนฺตฺติภูตฺตติ ๕

เพราะเหตุนั้นพระผู้มีพระภาคเจ้าจึงตรัสว่า "ดูกรภิกษุทั้งหลาย โคฆาตกรผู้ชำนาญ ฯลฯ ฟังนั่งอยู่ที่ทางใหญ่สี่แพร่ง **ฉันใดก็ดี** ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็**ฉันนั้นเหมือนกัน**พิจารณาดูกายนี้แหละ ฯลฯ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม" ๕

เตนาห ภควา **เสยฺยถาปี** ภิกฺขเว ทกฺโข โคฆาตโก วา ๕เปฯ นิสินฺโน อสฺส **เอวมเว** โข ภิกฺขเว ภิกฺขุ ๕เปฯ วาโยธาทฺตติ ๕

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ หรือมีฉะนั้น โภกฐาส ๔ เหล่านี้ใดที่พระธรรมเสนาบดีกล่าวไว้เพื่อแสดงความที่มหาภูตทั้ง ๔ เป็นนิสสัตตะว่า "อากาศอันอาศัยกระดูก ๑ อาศัยเอ็น ๑ อาศัยเนื้อ ๑ อาศัยหนัง ๑ ห่อหุ้ม ได้ชื่อว่า "รูป" เท่านั้นเอง" ดังนี้ ภิกษุพึงแยกโภกฐาสเหล่านี้ ออก ด้วยมือคือญาณอันแล่นไปตามระหว่างแห่งโภกฐาส นั้น ๆ กำหนดถือเอาธาตุทั้งหลายโดยนัยก่อนนั้นแล้วว่า "ภาวะที่แข็งก็ดี ภาวะที่หยาบก็ดี อันใด ในโภกฐาส เหล่านี้ นี่เป็นธาตุดิน" ดังนี้เป็นต้น ฉะนั้นก็พิจารณาไปโดยว่าเป็นแต่ธาตุ หาสัตว์หาชีวิตมิได้ ว่า "ธาตุดิน ธาตุน้ำ" เป็นอาทิไปแล้ว ๆ เล่า ๆ ๆ เมื่อเธอพยายามไปอย่างนั้น สมมติอันบัญญัติที่สอดส่อง ความแตกต่างแห่งธาตุกำหนดถือเอาได้ เป็นสมมติไม่ถึงอุปนาศ เป็นเพียงอุปจาร เพราะความที่มีสภาวะธรรมเป็นอารมณ์ ย่อมจะเกิดขึ้น โดยไม่ช้าเลย ๆ นี้ เป็นภาวานนัยในจตุธาตวัญฐาน ที่มาโดยสังเขป ๆ

ส่วนภาวานนัยในจตุธาตวัญฐาน ที่มาโดยพิสดาร พึงทราบดังนี้ ๆ ก็แล พระโยคีผู้มีปัญญา ไม่กล้าสัก ใครจะเจริญกรรมฐานนี้ พึงเรียนเอาธาตุอย่างพิสดารโดยอาการ ๔๒ ในสำนักของอาจารย์แล้ว อยู่ในเสนาสนะมีประการดังกล่าวแล้ว ทำกิจทั้งปวงเสร็จแล้ว ไปในที่ลับ เร้นอยู่แล้วจึงเจริญกรรมฐาน โดยอาการ ๔ อย่างนี้ คือ โดยสสัมภารสังเขป โดยสสัมภารวิภัติ โดยสลักขณสังเขป โดยสลักขณวิภัติ ๆ

ในอาการ ๔ นั้น เจริญโดยสสัมภารสังเขปอย่างไร ? ๆ ภิกษุในพระศาสนานี้กำหนดเอาอาการ เช่นนี้ในโภกฐาส ๒๐ ว่าปลฐิวธาตุ กำหนดเอาอาการซึมซาบ อันเป็นความเหลวกล่าวคือเป็นน้ำ ในโภกฐาส ๑๒ ว่า อาโปธาตุ กำหนดเอาความร้อนอันเป็นเครื่องเผาไหม้ในโภกฐาส ๔ ว่าเตโชธาตุ กำหนดเอาอาการพัดไปมาในโภกฐาส ๖ ว่า วาโยธาตุ ๆ เมื่อเธอกำหนดอยู่อย่างนั้นแหละ ธาตุทั้งหลาย จะปรากฏได้ ๆ เธออาจวนการไปมณฑลการไปซึ่งธาตุทั้งหลายนั้นแล้ว ๆ เล่า ๆ อุปจารสมมติจะเกิดขึ้นตาม นัยที่กล่าวแล้วนั้นแล ๆ แต่เมื่อภิกษุได้เจริญไปอย่างนั้น กรรมฐานยังไม่สำเร็จ ๆ ภิกษุนั้นพึงเจริญโดย สสัมภารวิภัติ เกิด ๆ

เจริญโดยสสัมภารวิภัติ อย่างไร ? ๆ คือภิกษุนั้น ชั้นแรก พึงทำอุคคทโกศล ๗ ประการ และมณฑลการโกศล ๑๐ ประการ ที่กล่าวแล้ว ในกายคตาสติกรรมฐานนิเทศทั้งหมดมิให้บกพร่องแล้วทำวิธี ที่กล่าวในกายคตาสติกรรมฐานนิเทศนั้นทุกอย่าง ตั้งต้นแต่สาธยายด้วยวาจา ซึ่งอาการทั้งหลายมีอาการ หมวดตงปัญจะจะเป็นต้น ในอาการ ๓๒ ทั้งโดยอนุโลมและปฏิโลม ๆ ส่วนความแปลกกันมีดังนี้เท่านั้น ๆ คือ แม้มณฑลการอาการทั้งหลายมีผมเป็นต้น โดยสี ฐานฐาน ทิศ โอกาสและปริเฉท ในกายคตาสตินั้น ต้องตั้งจิตไว้ทางปฏิภูม ในธาตวัญฐานนี้ ต้องตั้งจิตไว้ทางธาตุ ๆ เพราะเหตุนี้ โยคาวจรภิกษุ

ครั้นมนสิการอาการทั้งหลายมีผมเป็นอาทิอย่างละ ๕ ส่วน โดยประการมีสี่เป็นต้นแล้ว ในที่สุดพึง
ยังมนสิการให้เป็นไปดังนี้ ฯ

๑ อถ วา ปน เย อิเม จตฺตุนัน มหาวุฑฒานัน นิสฺสตฺตภาวทสฺสนตฺถํ ฌมฺมเสนาปตฺตินา
อภฺยจฺฉิณฺจ ปภฺยจฺฉ นฺหารุณฺจ ปภฺยจฺฉ มํสณฺจ ปภฺยจฺฉ จมฺมณฺจ ปภฺยจฺฉ อากาโส ปรีวาริโต รูปนฺตเวว
สงฺขํ คจฺฉตฺติ จตฺตารโ igoจฺฉาสา วุฑฺฒา เต ตํตํอนฺตฺรานุสฺสริณา ญฺาณหตฺถเณ วินิพฺภุชฺชิตฺวา โย
เอเตสฺส ญฺาทฺตภาโว วา ชรฺมาโว วา อยํ ปุชฺชวិชาตฺตติ ปุริมนฺยเณว ชาตฺโย ปรีคฺคเหตฺวา ปุณฺนปฺปุนํ
ปุชฺชวิชาตฺต อวโปชาตฺตติ ชาตฺตมตฺตโต นิสฺสตฺตโต นิสฺสวโรโต อวชฺชิตฺตพฺพํ มนสิกาตฺตพฺพํ ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพํ ฯ
ตสฺสเสวํ วายมฺมานสฺส น จิเรเนว ชาตฺตูปฺปะทาวภาสณฺนปฺญญาปรีคฺคหิโต สภาวณฺมมารมฺมณตฺตวา อปฺปนํ
อปฺปตฺโต อปฺปจารมตฺโต สฺมาธิ อปฺปชฺชติ ฯ อยํ สงฺเขปโต อคฺคเต จตฺตชาตฺต-วภูจฺฉาเน ภาวนานโย ฯ

วิทถารโต อคฺคเต ปน เหวํ เวทิตฺตพฺพํ ฯ อิทํ กมฺมภูจฺฉานํ ภาเวตฺตกาเมน หิ
นาตฺติทฺทกฺขปฺนญฺเณ โยคิณา อวจริยสนฺหติเก ทฺวาจตฺตาสีสาย อากาเรหิ วิทถารโต ชาตฺโย อุกฺคณฺหิตฺวา
วุฑฺฒปฺปะการเ สเนาสเน วิหรนฺเตน กตฺตพฺพทิจฺเจเน รโหคเตน ปภฺยิสฺสลิเนน สสฺมภาวสงฺเขปโต
สสฺมภาววิมตฺตติโต สลกฺขณสงฺเขปโต สลกฺขณวิมตฺตติโตติ เหวํ จตฺตภาวเรหิ กมฺมภูจฺฉานํ ภาเวตฺตพฺพํ ฯ

ตตฺถ กถํ สสฺมภาวสงฺเขปโต ภาเวติ ฯ อิท ภิกฺขุ วิสฺตียา igoจฺฉาสฺส ญฺาทฺตภาวํ
ปุชฺชวิชาตฺตติ วภูจฺฉเปติ ทฺวาทสฺส igoจฺฉาสฺส ญฺาสคตํ อุกฺกสงฺขาตํ อวพฺนฺชนาการํ อวโปชาตฺตติ
วภูจฺฉเปติ จตฺตสฺส igoจฺฉาสฺส ปรีปฺจาณกํ เตชฺชํ เตชฺชชาตฺตติ วภูจฺฉเปติ จตฺตสฺส igoจฺฉาสฺส วิทถมฺภาวการํ
วโยชาตฺตติ วภูจฺฉเปติ ฯ ตสฺสเสวํ วภูจฺฉาปฺยโตเยว ชาตฺโย ปากฺกา โหนฺติ ฯ ตา ปุณฺนปฺปุนํ
อวชฺชโต มนสิกาโรโต วุฑฺฒนฺยเณว อปฺปจารสฺมาธิ อปฺปชฺชติ ฯ ยสฺส ปน เหวํ ภาวโยโต กมฺมภูจฺฉานํ น
อิชฺชตฺติ ฯ เตน สสฺมภาววิมตฺตติโต ภาเวตฺตพฺพํ ฯ

กถํ ฯ เตน หิ ภิกฺขุณา ญฺนตํ ภาวคตาสติกมฺมภูจฺฉานนฺิเทเส สตฺตตฺตา อคฺคท-โกสฺสลํ
ทสฺสา มนสิการโกสฺสลณฺจ วุฑฺฒํ ทฺวตฺตีสากาเร ตาว ตํ สพฺพํ อปฺริหาเปตฺวา ตจฺปญฺจกาทินํ อนุโลม
ปภฺยโลมโต วจฺสา สชฺฉนฺยํ อาทึ กตฺวา สพฺพํ ตตฺถ วุฑฺฒตฺติชานํ กาทพฺพํ ฯ อยเมว หิ วิเสโส ฯ
ตตฺถ วณฺณสณฺนฐานทิสฺสากาสปฺริจฺเจทวเสน เกสาทโย มนสิกริตฺวาปิ ปภฺยิกลวเสน จิตฺตํ ฐเปตฺตพฺพํ อิท
ชาตฺตวเสน ฯ ตสฺมา วณฺณนาทิวเสน ปญฺจชา ปญฺจชา เกสาทโย มนสิกริตฺวา อวสาเน เหวํ
มนสิกาโร ปวตฺเตตฺตพฺพํ ฯ

วิสุทธิมรรค ภาค ๒ หน้า ๑๖๙-๑๗๑ (สมาธินิเทศ)

หรือมิฉะนั้น โกฎฐาส ๔ เหล่านี้ใดที่พระธรรมเสนาบดีกล่าวไว้เพื่อแสดงความที่มหาภูตทั้ง ๔ เป็นนิสัสตตะว่า "อากาศอันอาศัยกระดูก ๑ อาศัยเอ็น ๑ อาศัยเนื้อ ๑ อาศัยหนัง ๑ ห่อหุ้ม ได้ชื่อว่า "รูป" เท่านั้นเอง" ดังนี้

อถ วา ปน เย อิเม จตุน्ह มหาวุตานัน นิสุตตถาวทสสนตถัม ธมมเสนาปตินา อภฺจฺฉิณฺจ ปภฺจฺจ นหารุณฺจ ปภฺจฺจ มํสณฺจ ปภฺจฺจ จมฺมณฺจ ปภฺจฺจ อากาโส ปริวาริโต รูปนฺตเวว สงฺขํ คจฺฉนฺตีติ จตฺตารโ โกฎฐาสา วุตฺตา

ภิกษุพึงแยกกฎฐาสเหล่านั้นออก ด้วยมือคือญาณอันแล่นไปตามระหว่างแห่งกฎฐาสนั้น ๆ กำหนดถือเอาธาตุทั้งหลายโดยนัยก่อนนั้นแล้วว่า "ภาวะที่แข็งก็ดี ภาวะที่หยابก็ดี อันใด ในกฎฐาสเหล่านั้นนี้เป็นธาตุดิน" ดังนี้เป็นต้น ฉะนั้นก็พิจารณาไปโดยว่าเป็นแต่ธาตุ หาสัตว์หาชีวะมิได้ ว่า "ธาตุดิน ธาตุน้ำ" เป็นอาทิไปแล้ว ๆ เล่า ๆ ๆ

เต ตตฺตอฺนฺตรานฺสาธินา ญาณหตฺถเณ วินิพฺพชฺชิตฺวา โย เอเตสุ ฤทฺธภาโว วา ชรภาโว วา อโย ปฐฺวีธาตฺติ ปุริมฺนเยเนว ธาตฺโย ปริคฺคเหตฺวา ปุณฺปนฺนํ ปฐฺวีธาตฺ อไปธาตฺติ ธาตฺมตฺตโต นิสุตฺตโต นิชฺชีวโต อวชฺชิตฺตพฺพํ มนสิกาตฺตพฺพํ ปจฺจเวกฺขิตฺตพฺพํ ฯ

เมื่อเธอพยายามไปอย่างนั้น **สมาธิอันปัญญาที่สอดส่องความแตกต่างแห่งธาตุกำหนดถือเอาได้** เป็นสมาธิไม่ถึงอัปภานาเป็นเพียงอุปจาร เพราะความที่มีสภาวะธรรมเป็นอารมณ์ ย่อมจะเกิดขึ้นโดยไม่ช้าเลย ฯ นี่เป็น **ภาวนานัย** ในจตุรธาตุววัฏฐาน ที่มาโดยสังเขป ฯ

ตสฺเสวํ วายมมานสฺส น จิเรเนว **ธาตุุปเภททวารภาสนปญญาปริคฺคหิตโต** สภาวธมฺมารมฺมณตฺตา
อปฺปนํ **อุปฺตโต** อุปจารมตฺโต **สมาธิ** อุปฺปชฺชติ ฯ อยํ สงฺเขปโต อาคเต จตฺตาตุ-
ววัฏฺฐานเ **ภาวนานโย** ฯ

ส่วนภาวนานัยในจตุรธาตุววัฏฐาน ที่มาโดยพิสดาร ฟังทราบดังนี้ ฯ ก็แล พระโยคี**ผู้มีปัญญาไม่ถลำนัก** ใครจะเจริญกรรมฐานนี้ ฟังเรียนเอาธาตุอย่างพิสดารโดยอาการ ๔๒ ในสำนักของอาจารย์แล้ว

วิตุถารโต อาคเต ปน เหวํ เวทิตพฺโพ ฯ อิํ กมฺมฐฺฐานํ ภาเวตฺกามาเนน ทิ
นาตติกุขปญฺเญน โยคินา อัจฉริยสนฺตติเก ทฺวาจตฺตาลีสาย อากาเรหิ วิตุถารโต ธาตุโย
อุคฺคณฺหิตฺวา

อยู่ในสถานะมีประการดังกล่าวแล้ว ทำกิจทั้งปวงเสร็จแล้ว**ไปในที่ลับเร้นอยู่แล้วจึงเจริญกรรมฐาน** โดยอาการ ๔ อย่างนี้ คือ โดยสสมการสังเขป โดยสสมการวิภัติ โดยสลักขณสังเขป โดยสลักขณวิภัติ ฯ

วุดตปปการเ เสนาสเน วิหรนุเตน กตสพุกิจุเจน **รโหคเตน ปฏิสลลีเนน** สสมการสงเขปโต สสมการวิภตติโต สลกขณสงเขปโต สลกขณวิภตติโตติ เอว จตุหากาเรหิ กมมมฏฐาน **ภาเวตพัพ** ฯ

ในอาการ ๔ นั้น **เจริญ**โดยสสมการสังเขปอย่างไร ? ฯ ภิกษุในพระศาสนา**กำหนดเอาอาการ** **เข่นแข็ง**ในโกฏฐาส ๒๐ ว่าปลฐวีธาตุ กำหนดเอา**อาการซึ่มซาบ อันเป็นความเหลว**กล่าวคือเป็นน้ำ ในโกฏฐาส ๑๒ ว่า อาโปธาตุ กำหนดเอา**ความร้อนอันเป็นเครื่องเผาไหม้**ในโกฏฐาส ๔ ว่าเตโชธาตุ กำหนดเอา**อาการพัดไปมา**ในโกฏฐาส ๖ ว่า วโยธาตุ ฯ

ตตถ กถ สสมการสงเขปโต **ภาเวติ** ฯ อิธ ภิกขุ วิสติยา โกฏฐาสสุ **ถุธาการ** ปลฐวีธาตุติ **วฏฐเปติ** ทวาทสสุ โกฏฐาสสุ **ยฺสคต** อุกสงขาต **อาพนุธนาการ** อาโปธาตุติ **วฏฐเปติ** จตุสุ โกฏฐาสสุ **ปริปาจนก** **เตช** เตโชธาตุติ **วฏฐเปติ** จสุ โกฏฐาสสุ **วิตุมphanการ** วโยธาตุติ **วฏฐเปติ** ฯ

เมื่อเธอกำหนดอยู่อย่างนั้นแหละ ชาติทั้งหลายจะปรากฏได้ ๆ เธออาวชันการไปมนสิการไปซึ่งชาติ
ทั้งหลายนั้นแล้ว ๆ เล่า ๆ อุปจารสมาธิจะเกิดขึ้นตามนัยที่กล่าวแล้วนั้นแล ๆ แต่เมื่อภิกษุใดเจริญไป
อย่างนั้น กรรมฐานยังไม่สำเร็จ ๆ ภิกษุนั้นพึงเจริญโดยสัมภารวิบัติ เกิด ๆ

ตสเสว **วฏฐาปยโตเยว** ชาติโย ปากฎา โทหนติ ๆ ตา ปุณฺณปุณฺเ อวชฺชโต มนสิการโต
วุตตนเยเนว อุปจารสมาธิ อุปปชฺชติ ๆ **ยสฺส** ปน เอว **ภายโต** กมฺมฏฐานํ น **อิชฺชติ** ๆ
เตน สสมฺภารวิตฺติโต ภาเวตพฺพํ ๆ

เจริญโดยสัมภารวิบัติ อย่างไร ? ๆ คือภิกษุนั้น ชั้นแรก พึงทำ**อคฺคหโกศล** ๗ ประการ และ
มนสิการโกศล ๑๐ ประการ ที่กล่าวแล้ว ในกายคตาสติกรรมฐานนิตตทั้งหมด**มิให้บกพร่องแล้ว**ทำวิธีที่
กล่าวในกายคตาสติกรรมฐานนิตตนั้นทุกอย่าง ตั้งต้นแต่สาธยายด้วยวาจา ซึ่งอาการทั้งหลายมีอาการ
หมวดตจปัญจะ เป็นต้น ในอาการ ๓๒ ทั้งโดยอนุโลมและปฏิโลม ๆ

กถํ ๆ เตน ทิ ภิกฺขุณา **ยนฺตํ** กายคตาสติกมฺมฏฐานนิตฺเตเส สุตฺตธา **อคฺคห-**
โกสลํ ทสฺธา **มนสิการโกสลญฺจ** วุตฺตํ ทฺวตฺตีสากาเร ตาว **ตํ** สพฺพํ **อปฺริหาเปตฺวา**
ตจปญฺจกาทีนํ อนุโลมปฏิโลมโต วจฺสา สชฺชฌายํ อาที กตฺวา สพฺพํ ตตฺถ วุตฺตฺวิธานํ
กาตพฺพํ ๆ

ส่วนความแปลกกันมีดังนี้เท่านั้น ๑ คือ แม้มนสิการอาการทั้งหลายมีผมเป็นต้น **โดยสี่ สัณฐาน ทิศ โอกาสและปริเฉท** ในกายคตาสตินั้น **ต้องตั้งจิตไว้ทางปฏิกุศล** ในธาตุวิภูฐานนี้ **ต้องตั้งจิตไว้ทางธาตุ** ๑

ออยเมว ทิ **วิเสโส** ๑ ตตถ **วณฺณสณฺฐานทิสํกาสปริจฺเจทวเสน** เกสาทโย มนสิกริตฺวาปิ ปฏิกุลวเสน **จิตฺตํ ฐฺเปกฺกทพฺพํ** อิท ธาตุวเสน ๑

เพราะเหตุนั้น โยคาวจรภิกษุ ครั้นมนสิการอาการทั้งหลายมีผมเป็นอาทิอย่างละ ๕ ส่วน โดยประการมีสี่ เป็นต้นแล้ว ในที่สุด**พึงยังมนสิการให้เป็นไปดังนี้** ๑

ตสฺมา วณฺณาทิวเสน ปญฺจธา ปญฺจธา เกสาทโย มนสิกริตฺวา อวสานเ เอวํ **มนสิกาโร** **ปวตฺเตตฺตพฺโพ** ๑

ประโยค ป.ธ. ๙

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ข้อว่า "โดยเป็นจุน" มีพรรณนาว่า ก็และปฐวีธาตุที่ย่อยจนเป็นชนิดปรมาณู เป็นละอองละเอียด ในสรีระนี้ เมื่อกำหนดถือเอาโดยประมาณกลาง จะพึงมีสักโทษะหนึ่ง ๆ ปฐวีธาตุนั้น อันอาโปธาตุซึ่งมีประมาณกึ่งโทษะนั้น ช่วยยึดไว้ เตโชธาตุช่วยรักษาไว้ วาโยธาตุช่วยพะยุงไว้ จึงไม่กระจัดกระจายไม่พังทะลายไป มันไม่กระจัดกระจายไม่พังทะลายไป จึงได้รับภาววิภังหลายอย่าง มีความหนักว่าหนักว่าชายเป็นต้น และประกาศภาวะมีความผอมอ้วน สูงต่ำ ลำสัน บอบบาง เป็นอาทิ ๆ ส่วนอาโปธาตุที่ถึงความเย็นของเหลว มีอาการซึมซาบในสรีระนี้ อาศัยปฐวีธาตุอยู่ เตโชธาตุช่วยรักษาไว้ วาโยธาตุช่วยพะยุงไว้ จึงไม่หยดไม่ไหลออกมา มันได้หยดไม่ไหลออกมา จึงแสดงความอึดเอิบ ๆ ส่วนเตโชธาตุอันมีความร้อนเป็นลักษณะ มีอาการเป็นไออุ่นยังของที่กินเข้าไปดื่มเข้าไปเป็นต้นให้ย่อยได้ในสรีระนี้ อาศัยปฐวีธาตุอยู่ อาโปธาตุช่วยยึดไว้ วาโยธาตุช่วยพะยุงไว้ จึงทำกายนี้ให้อบอุ่นอยู่ได้ และนำเอาความถึงพร้อมแห่งผิวพรรณมาให้แก่กายนั้นด้วย ๆ และอึ่งกายนี้ อันเตโชธาตุนั้นทำให้อบอุ่นไว้ จึงมิได้แสดงความเนา ๆ ส่วนวาโยธาตุ อันมีความเคลื่อนไหวและพุงไว้เป็นลักษณะ แล่นไปตามองค์อวัยวะใหญ่ในสรีระนี้ อาศัยปฐวีธาตุอยู่ อาโปธาตุช่วยยึดไว้ เตโชธาตุช่วยรักษาไว้ จึงพะยุงกายนี้ไว้ได้ ๆ ก็แลกายนี้อันวาโยธาตุนั้น พะยุงไว้ จึงไม่ล้ม จึงตั้งตรงอยู่ได้ อันวาโยธาตุอื่น กระตุ่น จึงแสดงวิญญูติในอิริยาบถ คือ เดิน ยืน นั่ง นอนได้ คู้ได้ เขยียดได้ กระดิกมือเท้าได้ ๆ ธาตุยนต์นี้ เป็นไปเช่นกับมายารูป เป็นเครื่องลวงคนงังได้ โดยภาพมีภาพหญิงและภาพชายเป็นต้น ดังนี้แล ๆ พระโยคาวจรพึงมณสิการโดยเป็นจุน ดังกล่าวมาจะนี้ ๆ

ข้อว่า "โดยอาการมีลักษณะเป็นต้น" มีพรรณนาว่า พระโยคาวจรพึงอาวัชนาการถึงธาตุทั้งสี่ ดังนี้ว่า ปฐวีธาตุมีอะไรเป็นลักษณะ มีอะไรเป็นรส มีอะไรเป็นเครื่องปรากฏ เป็นต้น แล้วจึงมณสิการโดยอาการมีลักษณะเป็นอาทิ อย่างนี้ว่า ปฐวีธาตุ มีความเป็นของหยาบเป็นลักษณะ มีความเป็นที่อาศัยอยู่ เป็นรส มีความรับเอาไว้ได้เป็นเครื่องปรากฏ อาโปธาตุ มีความไหลได้เป็นลักษณะ มีความช่วยเพิ่มพูนเป็นรส มีความยึดเอาไว้ได้เป็นเครื่องปรากฏ เตโชธาตุ มีความร้อนเป็นลักษณะ มีความทำให้ย่อยเป็นรส มีการให้ความอ่อนไว้เรื่อยเป็นเครื่องปรากฏ วาโยธาตุ มีความพะยุงไว้เป็นลักษณะ มีความเคลื่อนไหวเป็นรส มีความแสดงท่าทางได้เป็นเครื่องปรากฏ ๆ

๑ จุณฺโณโตติ อิมสฺมี ทิ สรีเร มชฺฌิเมเน ปมาเถเน ปริคฺคยหฺมาณา ปรมานุญฺเฆทสฺสจุณฺณา
สุขมฺรชฺฌาตา ปุสฺสวีสฺสวฺ ตฺวโณมตฺตา ลียา ฯ สฺวา ตฺโตะ อุกฺกมฺปฺปมาณาย อาโปธฺาตฺยา สงฺคหิตฺตา
เตโธธฺาตฺยา อนฺุปาลิตฺตา วายोधฺาตฺยา วิตฺถมฺภิตฺตา น วิกิริตฺติ น วิทฺธสฺสตี อวิกิริยมาณา อวิกิธฺสยมาณา
อนเภาวํ อิตฺถิปุริสฺमितาทิกาววิกปฺปํ อุกฺกจฺจติ อนฺุญฺเฆทสฺสธฺิรทฺธิรทฺธินาทิกาวญฺจ ปกาเสตี ฯ ยฺยสฺคตา
อาพฺนฺรนาการภฺจตา ปเนตฺถ อาโปธฺาตฺยํ ปุสฺสวีสฺสวฺ วิตฺถมฺภิตฺตา เตชานฺุปาลิตฺตา วายोधฺาตฺยา น ปคฺคหฺรติ น
ปริสฺสวตี อปคฺคหฺรมาณา อปริสฺสวมาณา ปีนฺติตฺปิณฺติทวํ ทสฺเสตี ฯ อลิตฺปีตาทิปฺริปจกา เจตฺถ
อฺุสฺมาการภฺจตา อฺุณฺหตฺตลฺกฺขณา เตโธธฺาตฺยํ ปุสฺสวีสฺสวฺ อาโปสงฺคหิตฺตา วายोधฺาตฺยา อิมํ กายํ
ปฺริปจเจตี วณฺณสมฺปตฺติญฺจสฺส อวาทตี ฯ ตาย จ ปน ปฺริปจจฺโตะ อยํ กายो น ปฺุตฺติทวํ
ทสฺเสตี ฯ องคฺคมฺงคานฺุสฺสา เจตฺถ สฺมฺที่รณฺวิตฺถมฺภานลฺกฺขณา วายोधฺาตฺยํ ปุสฺสวีสฺสวฺ อาโปสงฺคหิตฺตา
เตชานฺุปาลิตฺตา อิมํ กายํ วิตฺถมฺภิตฺติ ฯ ตาย จ ปน วิตฺถมฺภิตฺติ อยํ กายो น ปฺริปตฺติ อฺุชฺคํ
สฺถนฺุจฺจติ อปฺรายน วายोधฺาตฺยา สมฺพภาทฺโตะ คมฺนฺุญฺเฆทสฺสชฺชยฺนอิริยาปฺเภสฺส วิญฺญตฺตี ทสฺเสตี
สฺมฺมิณฺยเชตี สฺมฺปสฺสเรตี ทตฺถปาทํ ลาเพตี ฯ เอวเมตํ อิตฺถิปุริสฺสาทิกาวเณ พาลชนวญฺจนํ
มายารุปฺสทิสํ ธาตฺยนฺุตํ ปวตฺตตฺตีติ ฯ เอวํ จุณฺโณโต มนฺลิกาทพฺพา ฯ

ลฺกฺขณาทฺโตะติ ปุสฺสวีสฺสวฺ กิลฺกฺขณา กิรฺสา กิปปจฺจุญฺเฆทสฺสนาตี เอวํ จตฺสสฺสปี ธาตฺโย
อวชฺเชตฺวา ปุสฺสวีสฺสวฺ กกฺชพฺตฺตลฺกฺขณา ปตฺติญฺเฆทสฺสนาตา สฺมฺปฏฺิจฺจนปจฺจุญฺเฆทสฺสนา อาโปธฺาตฺยํ
ปคฺคหฺรณลฺกฺขณา พฺุรฺุทฺทสฺสนา สงฺคหปจฺจุญฺเฆทสฺสนา เตโธธฺาตฺยํ อฺุณฺหตฺตลฺกฺขณา ปฺริปจนฺุรสา
มทฺทวานฺุปฺปทานปจฺจุญฺเฆทสฺสนา วายोधฺาตฺยา วิตฺถมฺภานลฺกฺขณา สฺมฺที่รณฺรสา อภินิหารปจฺจุญฺเฆทสฺสนาตี เอวํ
ลฺกฺขณาทฺโตะ มนฺลิกาทพฺพา ฯ

วิสุทธิมรรค ภาค ๒ หน้า ๑๘๘-๑๘๙ (สมาธินิเทศ)

ชื่อว่า "โดยเป็นจุน" มีพรรณนาว่า ก็และปลฐวิธาคูที่ย่อยจนเป็นชนิดปรมาณู เป็นละอองละเอียด ในสรีระนี้ เมื่อกำหนดถือเอาโดยประมาณกลาง **จะพึงมี**สักโทษะหนึ่ง ๆ

จุนถโตติ อิมสุมี ทิ สรีเร มชฺฌิเมเน ปมาเณน ปริคฺคยฺหมานา **ปรมาณู-
เภทสณฺจจฺจนฺตา** สุขุมรชฏตา ปลฐวิธาคู โทณมตฺตา **ลिया** ๆ

ปลฐวิธาคูนั้น อันเอาไปธาตุซึ่งมีประมาณถึงโทษะนั้น **ช่วยยึดไว้** เตโชธาตุ**ช่วยรักษาไว้** วาโยธาตุ**ช่วย
พยุงไว้** จึงไม่กระจัดกระจายไม่พังทะลายไป มันไม่กระจัดกระจายไม่พังทะลายไป จึงได้รับภาววิกัป
หลายอย่าง **มีความนับ**ว่าหญิงว่าชายเป็นต้น และประกาศภาวะมีความผอมอ้วน สูงต่ำ**ลำสั้นบอบบาง**
เป็นอาทิ ๆ

สา ตโต อฺปชฺฌมฺปฺปมาณาย อาโปธาตฺยา **สงฺคหิตา** เตโชธาตฺยา **อนฺุปาลิตา** วาโยธาตฺยา
วิตฺถมฺภิตา น วิกิริติ น วิทฺธํสติ อวิกิริยมาณา อวิทฺธํสยมาณา อเนกวิธํ อิตฺถิปุริส-
มิตา ทิภาววิกัปป์ อฺปคจฺจติ อณฺุณฺทลทึฆรสุ**สถิริกถินา** ทิภาวณฺุจ ปกาเสติ ๆ

ส่วนอาโปธาตุที่ถึงความเป็นของเหลว มีอาการซึมซาบในสรีระนี้ อาศัยปฐวีธาตุอยู่ เตโชธาตุช่วยรักษาไว้ วาโยธาตุช่วยพะยุงไว้ จึงไม่หยดไม่ไหลออกมา มันไม่หยดไม่ไหลออกมา จึงแสดงความอัมเอิบ ๑

ยુสคตา **อาพจนนา**การภูตา ปเนตถ อาโปธาตฺ ปฐวี**ปติภูจฺจิตา** เตชานุปาลิตา วาโยวิตถมภิตา น ปคฺขรติ น ปริสฺสวติ อปคฺขรมานา อปริสฺสวมานา **ปีณิตปีณิตกา**วํ ทสฺเสติ ๑

ส่วนเตโชธาตุอันมีความร้อนเป็นลักษณะ มีอาการเป็นไอร้อน ยังของที่กินเข้าไปตี๋มเข้าไปเป็นต้นให้ย่อยได้ ในสรีระนี้ อาศัยปฐวีธาตุอยู่ อาโปธาตุช่วยยึดไว้ วาโยธาตุช่วยพะยุงไว้ จึงทำกายนี้ให้อบอุ่นอยู่ได้ และนำเอาความถึงพร้อมแห่งผิวพรรณมาให้แก่กายนั้นด้วย ๑ และอึ่งกายนี้ อันเตโชธาตุนั้นทำให้**อบอุ่นไว้** จึงมีได้แสดงความเนา ๑

อลิตปีตาทิปริปาจกา เจตถ **อุสุมาการภูตา** อุณฺหตฺตลภฺชณา เตโชธาตฺ ปฐวี**ปติภูจฺจิตา** อาโปสงฺคหิตา วาโยวิตถมภิตา อิมํ กายํ ปริปาเจติ วณฺณสมฺปตฺตติญฺจสฺส อาวหติ ๑
ตาย จ ปน **ปริปาจโโต** อยํ กายเณ น ปุตฺติกาวํ ทสฺเสติ ๑

ส่วนวาโยธาตุ อันมี**ความเคลื่อนไหว**และพยุ่งไว้เป็นลักษณะ **เล่นไปตามองค์อวัยวะใหญ่**น้อยในสรีระนี้
อาศัยปฐวีธาตุอยู่ อาโปธาตุช่วยยึดไว้ เตโชธาตุช่วยรักษาไว้ **จึงพยุ่ง**กายนี้ไว้ได้ ๗

องค์มณฑล**สกุณา** เจตถ **สมุทธีรณ**วิตถมณฑลภคณา วาโยธาตุ ปฐวีปฐวีฐิตา อาโปสงคหิตา
เตชานุปาลิตา อิมํ กายํ **วิตถมณฑล** ๗

ก็แลกายนี้อันวาโยธาตุนั้น **พยุ่งไว้** จึงไม่ล้ม จึงตั้งตรงอยู่ได้ อันวาโยธาตุอื่น**กระตุ้น** จึงแสดง
วิญญูติ ในอริยาบถ คือ เดิน ยืน นั่ง นอนได้ คู่ได้ เหยียดได้ กระดิกมือเท้าได้ ๗

ตาย จ ปน **วิตถมณฑล**โต อัยํ กาโย น ปริปตติ อุกุกํ สณฺฐาติ อปราย วโยธาตุนา
สมพุภาหโต คมณฺฐานนีสชฺชสยนอริยาปเถสุ วิญญุตฺตี ทสเสติ สมฺมิชฺเชติ สมปฺสาเรติ
หตฺถปาท์ ลาเพตี ๗

ธาตุยงต์นี้ เป็นไปเช่นกับมายารูป เป็นเครื่องลงคนงได้ โดยภาพมีภาพหญิงและภาพชายเป็นต้น
ตั้งนี้แล ฯ พระโยคาวจรพึงมนสิการโดยเป็นจุน ดังกล่าวมาจะนี้ ฯ

เอวเมตํ อิติปริสาทิกาเวน พาลชนวณฺจัน มายารูปสทิสํ ธาตุยงต์ํ ปวตฺตตีติ ฯ เอวํ
จุนฺถโต มนสิกาตพพา ฯ

ชื่อว่า "โดยอาการมีลักษณะเป็นต้น" มีพรรณนาว่า พระโยคาวจรพึง**อวชันการ**ถึงธาตุทั้งสี่
ตั้งนี้ว่า ปฐวีธาตุมีอะไรเป็นลักษณะ มีอะไรเป็นรส มีอะไรเป็นเครื่องปรากฏ เป็นต้น แล้ว

ลักษณาทิโตติ ปฐวีธาตุํ กิลกฺขณา กิรสา กิปปจฺจุฐฺฐานาติ เอวํ จตฺสโลปิ ธาตุโย
อวชฺเชตวา

จึงมนสิการโดยอาการมีลักษณะเป็นอาทิ อย่างนี้ว่า ปฐวีธาตุ **มีความเป็นของหยาบ**เป็นลักษณะ
มีความเป็นที่อาศัยอยู่เป็นรส มีความรับเอาไว้ได้เป็นเครื่องปรากฏ อาโปธาตุ มีความไหลได้เป็น
ลักษณะ **มีความช่วยเพิ่มพูน**เป็นรส มีความยึดเอาไว้ได้เป็นเครื่องปรากฏ เตโชธาตุ มีความร้อนเป็น
ลักษณะ มีความทำให้ย่อยเป็นรส **มีการให้ความอ่อนไว้เรื่อย**เป็นเครื่องปรากฏ วาโยธาตุ มีความพะยุง
ไว้เป็นลักษณะ **มีความเคลื่อนไหว**เป็นรส **มีความแสดงท่าทาง**ได้เป็นเครื่องปรากฏ ฯ

ปฐวีธาตุ **กฤษพีต**ลกฺขณา ปติฏฐานรสา สมปฏิจจนปัจจุปฏฐานา อาโปธาตุ
ปคฺขรณลกฺขณา **พुरु**หนรสา สงฺคหปัจจุปฏฐานา เตโชธาตุ อุณหตตลกฺขณา ปรีปาจนรสา
มทฺทวานุปฺปทานปัจจุปฏฐานา วาโยธาตุ วิตุณฺณลกฺขณา **สมุ**ทีรณรสา **อภินิหาร**-
ปัจจุปฏฐานาติ เอวํ ลกฺขณาทีโตะ **มนสิกาต**พฺพา ฯ

ประโยค ป.ธ. ๓

แปล ไทยเป็นมคธ

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ ข้อว่า "โดยจำแนกปัจจัย" นั้น มีพรรณนาว่า ก็ปัจจัยของธาตุทั้งหลายมี ๔ คือ กรรมจิต อาหาร ฤดู ฯ ในปัจจัยเหล่านั้น กรรมนั่นเอง เป็นปัจจัยของธาตุทั้งหลายที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน ปัจจัยธรรมมีจิตเป็นต้นหาเป็นปัจจัยไม่ ฯ ธาตุทั้งหลายที่มีจิตเป็นต้นเป็นสมุฏฐานแล้ว ก็มีปัจจัยธรรมมีจิตเป็นต้นนั่นเองเป็นปัจจัย ธรรมนอกนี้หาเป็นปัจจัยไม่ ฯ อนึ่ง กรรมเป็นชนกปัจจัยแห่งธาตุทั้งหลายที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน เป็นอุปนิสสยปัจจัยแห่งธาตุที่เหลือ โดยปริยาย ฯ จิต เป็นชนกปัจจัยแห่งธาตุทั้งหลายที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจฉาชาติปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัยแห่งธาตุที่เหลือ ฯ อาหารเป็นชนกปัจจัยแห่งธาตุทั้งหลายที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน เป็นอาหารปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัยแห่งธาตุที่เหลือ ฯ ฤดู เป็นชนกปัจจัยแห่งธาตุทั้งหลายที่มีฤดูเป็นสมุฏฐาน เป็นอตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัยแห่งธาตุที่เหลือ ฯ มหาภูตที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน ย่อมเป็นปัจจัยแห่งมหาภูตทั้งหลายที่มีกรรมเป็นสมุฏฐานบ้าง ที่มีสิ่งอื่นมีจิตเป็นต้นเป็นสมุฏฐานบ้าง ฯ ฉนั้นเดียวกัน มหาภูตที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน ย่อมเป็นปัจจัยแห่งมหาภูตทั้งหลายที่มีจิตเป็นสมุฏฐานบ้าง ที่มีสิ่งอื่นมีกรรมเป็นต้นเป็นสมุฏฐานบ้าง มหาภูตที่มีอาหารเป็นสมุฏฐาน ย่อมเป็นปัจจัยแห่งมหาภูตทั้งหลายที่มีอาหารเป็นสมุฏฐานบ้าง ที่มีสิ่งอื่นมีกรรมเป็นต้นเป็นสมุฏฐานบ้าง มหาภูตที่มีฤดูเป็นสมุฏฐาน ย่อมเป็นปัจจัยแห่งมหาภูตทั้งหลายที่มีฤดูเป็นสมุฏฐานบ้าง ที่มีสิ่งอื่นมีกรรมเป็นต้นเป็นสมุฏฐานบ้าง ฯ ในมหาภูตที่มีกรรมเป็นสมุฏฐานเหล่านั้น ปลฐวิธาตุที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน ย่อมเป็นปัจจัย โดยเป็นสหชาติปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย อตถิปัจจัย อวิคตปัจจัย และโดยเป็นที่ตั้งด้วย แห่งธาตุนอกนี้ ที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน หาเป็นปัจจัยโดยเป็นชนกปัจจัยไม่ เป็นปัจจัยโดยเป็นนิสสยปัจจัย อตถิปัจจัย อวิคตปัจจัย แห่งมหาภูตที่เนื่องกันอีก ๓ มิได้เป็นปัจจัยโดยเป็นที่ตั้ง มิได้เป็นโดยเป็นชนกปัจจัย ฯ อนึ่ง ในมหาภูตที่มีกรรมเป็นสมุฏฐานเหล่านั้น อาโปธาตุย่อมเป็นปัจจัยโดยเป็นสหชาติปัจจัยเป็นต้น และโดยเป็นเครื่องยึดให้ติดกันด้วย แห่งธาตุอีก ๓ หาเป็นโดยเป็นชนกปัจจัยไม่ เป็นปัจจัยโดยเป็นนิสสยปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย แห่งมหาภูตที่เนื่องกันอีก ๓ เหมือนกัน มิได้เป็นปัจจัยโดยเป็นเครื่องยึดให้ติดกัน มิได้เป็นโดยเป็นชนกปัจจัย ฯ

อนึ่ง ในมหาภูตที่มีกรรมเป็นสมุฏฐานเหล่านั้น เตโชธาตุย่อมเป็นปัจจัยโดยเป็นสหชาติปัจจัยเป็นต้น และโดยเป็นเครื่องทำให้ร้อนด้วยแห่งธาตุอีก ๓ หาเป็นโดยเป็นชนกปัจจัยไม่ เป็นปัจจัยโดยเป็นนิสสยปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย แห่งมหาภูตที่เนื่องกันอีก ๓ เหมือนกัน มิได้เป็นโดยเป็นเครื่องทำให้ร้อน มิได้เป็นชนกปัจจัย ฯ อนึ่ง ในมหาภูตที่มีกรรมเป็นสมุฏฐานเหล่านั้น วาโยธาตุย่อม เป็นปัจจัยโดยเป็นสหชาติปัจจัยเป็นต้น และโดยเป็นเครื่องพะยุงด้วยแห่งธาตุอีก ๓ หาเป็นโดยเป็นชนกปัจจัยไม่ เป็นปัจจัยโดยเป็นนิสสยปัจจัย อตถิปัจจัย และอวิคตปัจจัย แห่งมหาภูตที่เนื่องกันอีก ๓ เหมือนกัน มิได้เป็นโดยเป็นเครื่องพะยุง มิได้เป็นโดยเป็นชนกปัจจัย ฯ นัย แม้นิมหาภูต (นอกนี้) มีปฏิวิธธาตุที่มี จิต อาหาร ฤดูเป็นสมุฏฐานเป็นต้น ก็ดุนัยนี้ ก็แล ในธาตุทั้งหลายนั้นอันเป็นไปโดยอำนาจปัจจัย มีสหชาติปัจจัยเป็นต้น ดังกล่าวมานี้

ธาตุ ๓ อาศัย ๑ คงเป็น ๔

และธาตุ ๒ อาศัยธาตุ ๓ ก็คงเป็น ๔

(แต่) ธาตุ ๒ อาศัยธาตุ ๒ (กลายเป็น ๖ ฯ

๑ ปจฺจยวิภาคโตติ ธาตุหนํ ทิ กम्मํ จิตฺตํ อหาวโร อุตฺตติ จตฺตารโ ปจฺจยา ฯ ตตฺถ
กम्मสมฺภูจฺ्ञานานํ กम्मเมว ปจฺจโย โหติ น จิตฺตาทโย ฯ จิตฺตาทิสฺมฺภูจฺ्ञานานมฺปิ จิตฺตาทโย ว
ปจฺจยา โหนฺติ น อิตฺเร ฯ กम्मสมฺภูจฺ्ञานานํ จ กम्मํ ชนฺกปจฺจโย โหติ เสสฺสานํ ปฺริยายโต
อุปนิสฺสยปจฺจโย โหติ ฯ จิตฺตสมฺภูจฺ्ञานานํ จิตฺตํ ชนฺกปจฺจโย โหติ เสสฺสานํ ปจฺจยชาติปจฺจโย
อตฺถิปจฺจโย อวิกตปจฺจโย จ ฯ อาหารสมฺภูจฺ्ञานานํ อหาวโร ชนฺกปจฺจโย โหติ เสสฺสานํ อาหารปจฺจโย
อตฺถิปจฺจโย อวิกตปจฺจโย จ ฯ อุตฺตสมฺภูจฺ्ञานานํ อุตฺต ชนฺกปจฺจโย โหติ เสสฺสานํ อตฺถิปจฺจโย โหติ
อวิกตปจฺจโย จ ฯ กम्मสมฺภูจฺ्ञานํ มหาภูตํ กम्मสมฺภูจฺ्ञานานมฺปิ มหาภูตานํ ปจฺจโย โหติ
จิตฺตาทิสฺมฺภูจฺ्ञานานมฺปิ ฯ ตถา จิตฺตสมฺภูจฺ्ञานํ อาหารสมฺภูจฺ्ञานํ อุตฺตสมฺภูจฺ्ञานํ มหาภูตํ
อุตฺตสมฺภูจฺ्ञานานมฺปิ มหาภูตานํ ปจฺจโย โหติ กम्मาทิสฺมฺภูจฺ्ञานมฺปิ ฯ ตตฺถ กम्मสมฺภูจฺ्ञานา ปจฺจยชาติ
กम्मสมฺภูจฺ्ञานานํ อิตฺราสํ สหชาติอณฺณมณฺญ-นิสฺสยอตฺถิปจฺจยวเสเนน เจว ปตฺติจฺ्ञานวเสเนน จ ปจฺจโย
โหติ น ชนฺกวเสเนน อิตฺเรสํ ติสฺนตฺติมหาภูตานํ นิสฺสยอตฺถิปจฺจยวเสเนน ปจฺจโย โหติ น
ปตฺติจฺ्ञานวเสเนน น ชนฺกวเสเนน ฯ อาโยชาตฺถุ เจตฺถ อิตฺราสํ ติณฺณํ สหชาติาทิวเสเนน เจว อาพฺนฺชนวเสเนน
จ ปจฺจโย โหติ น ชนฺกวเสเนน อิตฺเรสํ ติสฺนตฺติกาณํ นิสฺสยอตฺถิปจฺจยวเสเนน น
อาพฺนฺชนวเสเนน น ชนฺกวเสเนน ฯ เตโชชาตฺถุ เจตฺถ อิตฺราสํ ติณฺณํ สหชาติาทิวเสเนน เจว
ปฺริปากวเสเนน จ ปจฺจโย โหติ น ชนฺกวเสเนน อิตฺเรสํ ติสฺนตฺติกาณํ นิสฺสยอตฺถิปจฺจยวเสเนน
น ปฺริปากวเสเนน น ชนฺกวเสเนน ฯ วายูชาตฺถุ เจตฺถ อิตฺราสํ ติณฺณํ สหชาติาทิวเสเนน เจว
วิทฺถมฺภานวเสเนน จ ปจฺจโย โหติ น ชนฺกวเสเนน อิตฺเรสํ ติสฺนตฺติกาณํ นิสฺสยอตฺถิปจฺจยวเสเนน
น วิทฺถมฺภานวเสเนน น ชนฺกวเสเนน ฯ จิตฺตอาหารอุตฺตสมฺภูจฺ्ञานปจฺจยชาติอาทิสฺสปี เอเสว นโย ฯ เอวํ
สหชาติापจฺจยวสปฺวตฺตาสฺ จ ปเนตาสฺ ธาตฺถุ

เอกํ ปฏฺิจฺจ ติสฺโส จตฺธา ติสฺโส ปฏฺิจฺจ เอกา จ

เทว ธาตฺถโย ปฏฺิจฺจ เทว ฉฐา สมฺปวตฺตนฺติ ฯ

ชื่อว่า "โดยจำแนกปัจจัย" นั้น มีพรรณนาว่า ก็ปัจจัยของธาตุทั้งหลายมี ๔ คือ กรรม จิต อาหาร กดู ๑ ในปัจจัยเหล่านั้น กรรมนั่นเอง เป็นปัจจัยของธาตุทั้งหลายที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน ปัจจัยธรรมมีจิตเป็นต้นหาเป็นปัจจัยไม่ ๑ ธาตุทั้งหลายที่มีจิตเป็นต้นเป็นสมุฏฐานแล้ว ก็มีปัจจัยธรรมมีจิตเป็นต้นนั่นเองเป็นปัจจัย ธรรมนอกนี้หาเป็นปัจจัยไม่ ๑

ปัจจัยวิภาคโตติ ธาตุนี้ หิ กมม จิตต อาหาโร อตุติ จตุตาโร ปจฺจยา ๑
ตตถ กมฺมสมุฏฐานน กมฺมเมว ปจฺจโย โหติ น จิตฺตาทโย ๑ จิตฺตาทิสุมุฏฐานน มปิ
จิตฺตาทโย ว ปจฺจยา โหนติ น อิตเร ๑

อนึ่ง กรรมเป็นชนกปัจจัยแห่งธาตุทั้งหลายที่มีกรรมเป็นสมุฏฐาน เป็นอุปนิสัยปัจจัยแห่งธาตุที่เหลือ โดยปริยาย ๑ จิต เป็นชนกปัจจัยแห่งธาตุทั้งหลายที่มีจิตเป็นสมุฏฐาน เป็นปัจฉาชาตปัจจัย อตฺถิ-
ปัจจัย และอวิคตปัจจัยแห่งธาตุที่เหลือ ๑

กมฺมสมุฏฐานน จ กมฺม ชนกปจฺจโย โหติ เสสํ ปริยายโต อุปนิสัยปจฺจโย โหติ ๑
จิตฺตสมุฏฐานน จิตฺต ชนกปจฺจโย โหติ เสสํ ปจฺฉาชาตปจฺจโย อตฺถิปจฺจโย
อวิคตปจฺจโย จ ๑

อาหาร เป็นชนกปัจจัยแห่งธาตุทั้งหลายที่มีอาหารเป็นสมภูฐาน เป็นอาหารปัจจัย อตฺถิปัจจัย และอวิตต-
ปัจจัยแห่งธาตุที่เหลือ ๆ **ฤดู** เป็นชนกปัจจัยแห่งธาตุทั้งหลายที่มีฤดูเป็นสมภูฐาน เป็นอตฺถิปัจจัย
และอวิตตปัจจัยแห่งธาตุที่เหลือ ๆ

อาหารสมภูฐานานัน **อาหาร** ชนกปัจจัย โหติ เสสานัน อาหารปัจจัย อตฺถิปัจจัย
อวิตตปัจจัย จ ๆ อุตฺตสมภูฐานานัน **อุตฺ** ชนกปัจจัย โหติ เสสานัน อตฺถิปัจจัย โหติ
อวิตตปัจจัย จ ๆ

มหาภูต ที่มีกรรมเป็นสมภูฐาน ย่อมเป็นปัจจัยแห่งมหาภูตทั้งหลายที่มีกรรมเป็นสมภูฐาน **บัง** ที่มีสิ่งอื่นมี
จิตเป็นต้นเป็นสมภูฐาน **บัง** ๆ **ฉันเดียวกัน** **มหาภูต** ที่มีจิตเป็นสมภูฐาน ย่อมเป็นปัจจัยแห่งมหาภูต
ทั้งหลายที่มีจิตเป็นสมภูฐาน **บัง** ที่มีสิ่งอื่นมีกรรมเป็นต้นเป็นสมภูฐาน **บัง** มหาภูตที่มีอาหารเป็น
สมภูฐาน ย่อมเป็นปัจจัยแห่งมหาภูตทั้งหลายที่มีอาหารเป็นสมภูฐาน **บัง** ที่มีสิ่งอื่นมีกรรมเป็นต้นเป็น
สมภูฐาน **บัง** มหาภูตที่มีฤดูเป็นสมภูฐาน ย่อมเป็นปัจจัยแห่งมหาภูตทั้งหลายที่มีฤดูเป็นสมภูฐาน **บัง**
ที่มีสิ่งอื่นมีกรรมเป็นต้นเป็นสมภูฐาน **บัง** ๆ

กมฺมสมภูฐานัน **มหาภูต** กมฺมสมภูฐานานน **มปี** มหาภูตानัน ปัจจัย โหติ จิตฺตาทิสมภูฐานานน **มปี** ๆ
ตถา จิตตสมภูฐานัน อาหารสมภูฐานัน อุตฺตสมภูฐานัน **มหาภูต** อุตฺตสมภูฐานานน **มปี** มหาภูตानัน
ปัจจัย โหติ กมฺมาทิสมภูฐานน **มปี** ๆ

ในเมฆาภูตที่มีกรรมเป็นสมมุฏฐานเหล่านี้ **ปฐวีธาต**ที่มีกรรมเป็นสมมุฏฐาน ย่อมเป็นปัจจัย โดยเป็น สหชาตปัจจัย อัญญมัญญปัจจัย นิสสยปัจจัย อตติปัจจัย อวิกตปัจจัย และ **โดยเป็นที่ตั้งด้วย** แห่ง ชาตุนอกนี้ ที่มีกรรมเป็นสมมุฏฐาน หาเป็นปัจจัยโดยเป็นชนกปัจจัยไม่ เป็นปัจจัยโดยเป็นนิสสยปัจจัย อตติปัจจัย อวิกตปัจจัย **แห่งมหาภูตที่เนื่องกันอีก ๓ มิได้**เป็นปัจจัยโดยเป็นที่ตั้ง **มิได้**เป็นโดยเป็น ชนกปัจจัย ๑

ตตถ กมมสมมุฏฐานา **ปฐวีธาต** กมมสมมุฏฐานานัน อิตราล สหชาตอญญมัญญ- นิสสยอตถอิวิกตวาเสน เจว **ปติฏฐานวเสน** จ ปจฺจโย โหติ น ชนกวเสน อิตเรล **ติสนุตติมหาภูตานิ** นิสสยอตถอิวิกตวาเสน ปจฺจโย โหติ **น** ปติฏฐานวเสน **น** ชนกวเสน ๑

อนึ่ง ในเมฆาภูตที่มีกรรมเป็นสมมุฏฐานเหล่านี้ **อาโปธาต**ย่อมเป็นปัจจัยโดยเป็นสหชาตปัจจัยเป็นต้น และ **โดยเป็นเครื่องยึดให้ติดกันด้วย** แห่งชาตอีก ๓ หาเป็นโดยเป็นชนกปัจจัยไม่ เป็นปัจจัยโดยเป็น นิสสยปัจจัย อตติปัจจัย และอวิกตปัจจัย **แห่งมหาภูตที่เนื่องกันอีก ๓ เหมือนกัน มิได้**เป็นปัจจัย โดยเป็นเครื่องยึดให้ติดกัน **มิได้**เป็นโดยเป็นชนกปัจจัย ๑

อาโปธาต เจตถ อิตราล ติณฺณ สหชาตาทิวเสน เจว **อาพนฺธวเสน** จ ปจฺจโย โหติ น ชนกวเสน อิตเรล ติสนุตติกาณัน นิสสยอตถอิวิกตปจฺจยวเสเนว **น** อาพนฺธวเสน **น** ชนกวเสน ๑

อนึ่ง ในมณฑลภูตที่มีกรรมเป็นสมุฏฐานเหล่านั้น **เตโชธาตุ**ย่อมเป็นปัจจัยโดยเป็นสหชาติปัจจัยเป็นต้น และ**โดยเป็นเครื่องทำให้ร้อน**ด้วยแห่งธาตุอีก ๓ หาเป็นโดยเป็นชนกปัจจัยไม่ เป็นปัจจัยโดยเป็นนิสสยปัจจัย อตติปัจจัย และอวิคตปัจจัย แห่งมณฑลภูตที่เนื่องกันอีก ๓ เหมือนกัน **มิได้**เป็นโดยเป็นเครื่องทำให้ร้อน **มิได้**เป็นชนกปัจจัย ฯ

เตโชธาตุ เจตถ อิตราสํ ตินฺณํ สหชาติทิวเสน เจว **ปริปากนวเสน** จ ปจฺจโย โหติ น ชนกนวเสน อิตเรสํ ติสนฺตติกาณํ นิสฺสยอตุถิววิคตปจฺจยวเสนเนว **น** ปริปากนวเสน **น** ชนกนวเสน ฯ

อนึ่ง ในมณฑลภูตที่มีกรรมเป็นสมุฏฐานเหล่านั้น **วาโยธาตุ**ย่อมเป็นปัจจัยโดยเป็นสหชาติปัจจัยเป็นต้น และ**โดยเป็นเครื่องพะยุ่ง**ด้วยแห่งธาตุอีก ๓ หาเป็นโดยเป็นชนกปัจจัยไม่ เป็นปัจจัยโดยเป็นนิสสยปัจจัย อตติปัจจัย และอวิคตปัจจัย แห่งมณฑลภูตที่เนื่องกันอีก ๓ เหมือนกัน **มิได้**เป็นโดยเป็นเครื่องพะยุ่ง **มิได้**เป็นโดยเป็นชนกปัจจัย ฯ

วาโยธาตุ เจตถ อิตราสํ ตินฺณํ สหชาติทิวเสน เจว **วิตถมกนวเสน** จ ปจฺจโย โหติ น ชนกนวเสน อิตเรสํ ติสนฺตติกาณํ นิสฺสยอตุถิววิคตปจฺจยวเสนเนว **น** วิตถมกนวเสน **น** ชนกนวเสน ฯ

นัย แม่ในมหากุศ มีปฏิริชาตุที่มี จิต อาหาร ฤดู เป็นสมภูฐานเป็นต้น ก็ดูจันนี้ ๆ ก็แล ในชาตุ
ทั้งหลายนั่นอันเป็นไปโดยอำนาจปัจจัย มีสหชาตปัจจัยเป็นต้น ดังกล่าวมานี้

ชาตุ ๓ อาคัย ๑ คงเป็น ๔

และ ชาตุ ๑ อาคัยชาตุ ๓ เป็น ๔

ชาตุ ๒ อาคัยชาตุ ๒ เป็น ๖ ๆ

จิตตอาหารอุดตสมภูฐานปฏิริชาตุอาทีสุปิ เอเสว นโย ๆ เอว สหชาตาทีปัจจยวสปรวตตาสู
จ ปเนตาสู ชาตุสุ

เอกํ ปฏิจจ ติสฺโส จตุธา ติสฺโส ปฏิจจ เอกา จ

เทว ชาตุโย ปฏิจจ เทว จธา สมปรวตตุนติ ๆ

